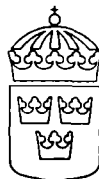

Regeringens proposition

1990/91:91

om hinder för export av farliga varor

Prop.
1990/91:91

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Fördragande vid regeringssammanträdet har varit statsrådet Wallström och chefen för miljödepartementet.

Stockholm den 7 februari 1991

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Margot Wallström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås utökade möjligheter att förbjuda eller annars reglera exporten av farliga varor och kemikalier.

Förslaget innebär bl. a. följande.

- En näringsidkare skall kunna förbjudas att exportera konsumentvaror som medför särskilda risker för allvarliga personskador.
- Återutförsel av livsmedel som förvaras på tullupplag eller tullager eller i frihamn skall kunna förbjudas, om de kan orsaka allvarliga personskador. Sådana livsmedel skall också kunna förstöras.
- Export av farliga kemikalier skall kunna förbjudas eller annars förenas med särskilda villkor.

De nya reglerna skall enligt förslaget tas in i produktsäkerhetslagen (1988:1604), livsmedelslagen (1971:511) och lagen (1985:426) om kemiska produkter. De avses träda i kraft den 1 juli 1991.

Som ett led i en försökverksamhet (jfr prop. 1989/90:90) har denna proposition utformats på ett nytt sätt.

Det regeringen vill att riksdagen skall ta ställning till redovisas i propositionen under rubriken *Ärendet till riksdagen*, som alltså motsvarar den tidigare rubriken *Hemställan*.

1 Inledning

Under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet kom handeln med farliga varor att dra till sig stor uppmärksamhet internationellt.

I juni 1982 tillkallade chefen för handelsdepartementet en kommitté (H 1982:06) för att utreda frågan om återkallelse av farliga varor (dir. 1982:60). Kommittén antog namnet produktåterkallelsekommittén. Genom tilläggsdirektiv i mars 1985 utvidgades uppdraget till att omfatta också frågan om förbud mot export av farliga varor (dir. 1985:9).

Kemikalieinspektionen gjorde under år 1987 en framställning till regeringen med förslag om införande av vissa föreskrifter om notifikation vid export av farliga kemikalier. Kemikalieinspektionens förslag har övervägts inom produktåterkallelsekommittén.

Ledamöter i kommittén var justitierådet Staffan Vängby, ordförande, direktören Per Wallin, utredningssekreteraren Jan-Erik Nyberg, ombudsmannen Ann-Marie Petersson, juris doktorn Sten Tengelin och avdelningschefen Turid Ström. Wallin och Tengelin ersattes under år 1987 av direktörerna Lars Dahllöf och Anders Stenlund.

I november 1988 avlämnade kommittén slutbetänkandet (SOU 1988:56) Export av farliga varor. Kommitténs sammanfattning av sitt betänkande och lagförslagen i betänkandet finns fogade till propositionen som *bilagorna 1 och 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna återfinns i *bilaga 3*. En sammanställning av deras yttranden finns tillgänglig i lagstiftningärendet (dnr MA 106/89) i civildepartementet.

Regeringen tar i det följande på grundval av betänkandet och remissut-fallet upp vissa frågor om export av farliga varor och kemiska produkter.

I avsnitt 2.1 lämnas en redogörelse för den svenska lagstiftningen och internationella överenskommelser i frågor om produktsäkerhet. I de följande avsnitten 2.2 och 2.3 redogör vi för förslag till sådana ändringar i produktsäkerhetslagen (1988:1604) och livsmedelslagen (1971:511, omtryckt 1989:461) som skall göra det möjligt att hindra export av farliga konsumentvaror och återutförsel av livsmedel. I anslutning till frågan om hinder för export av konsumentvaror och livsmedel finns anledning att ta upp frågor om bl.a. exportförbud av kemiska produkter. I avsnitt 3.1 redovisas denna fråga närmare mot bakgrund av den internationella utvecklingen och arbetet i internationella organ. De ändringar i lagen (1985:426) om kemiska produkter (ändrad senast 1990:239) som föreslås redovisas närmare i avsnitt 3.2. I avsnitt 4 tas upp handelspolitiska synpunkter på ett exportförbud. Kostnadskonsekvenser av förslagen behandlas i avsnitt 5. I avsnitt 7 kommenterar vi de olika lagförslagen närmare.

Regeringen beslutade den 17 januari 1991 att inhämta lagrådets yttrande över förslag till ändringar i produktsäkerhetslagen och livsmedelslagen. De till lagrådet remitterade lagförslagen redovisas i *bilaga 4*. Lagrådet har den 18 januari 1991 yttrat sig över förslagen och har därvid lämnat dessa utan erinran. Lagrådets yttrande är fogat till propositionen som *bilaga 5*.

Propositionens lagförslag skiljer sig ifrån de remitterade lagförslagen bara genom att vissa redaktionella ändringar har gjorts i förslaget till lag om ändring i produkt säkerhetslagen.

Samma synsätt som i fråga om export av konsumentvaror och kemikalier kan läggas på export av läkemedel. Regeringen avser att behandla frågan om en särskild reglering av exportförbud för farliga läkemedel i samband med pågående arbete på en ny läkemedelslagstiftning.

2 Export av konsumentvaror och livsmedel

2.1 Bakgrund

2.1.1 Handeln med farliga varor

I flera internationella sammanhang läggs det ned mycket arbete på att komma till rätta med de problem som handeln med farliga varor är förenad med.

Problemen skiftar med hänsyn till vilka varor det är fråga om. De globalt sett allvarligaste problemen finns inom handeln med kemikalier, särskilt bekämpningsmedel, och läkemedel. Här är det främst behovet av hjälp till u-länderna som kommer i blickpunkten. U-länderna behöver dessa produkter, men saknar samtidigt ofta möjligheter att skydda sig mot de risker för människor och för miljön som hanteringen av kemikalier och läkemedel medför.

Även inom handeln med konsumentvaror i allmänhet kan det finnas varor, t. ex. leksaker, fritidsartiklar och el-materiel, som av skilda anledningar visar sig vara farliga. Om faran är känd i exportlandet, kan det finnas anledning att lägga ett ansvar på detta för att människorna i omvärlden inte skadas. Här är det alltså fråga om problem som inte bara har med u-länderna att göra.

Också inom handeln med livsmedel, som hör till kategorin konsumentvaror i vid mening, finns likartade problem.

Det arbete som under svensk medverkan bedrivs i olika internationella organisationer har resulterat i rekommendationer till åtgärder av olika slag från exportländernas sida i syfte att länderna skall bistå varandra i strävan att skydda människor och miljön mot de skaderisker som spridningen av farliga varor ger upphov till.

2.1.2 Svensk lagstiftning om produkt säkerhet

Produktsäkerhet ägnas stor uppmärksamhet i vårt land. Det finns i fråga om åtskilliga viktiga varugrupper en ingående reglering av hur varorna skall vara beskaffade i syfte bl. a. att kunna uppnå högt ställda krav på säkerhet. Det finns också myndigheter som skall se till att lagstiftningen efterlevs.

Produktsäkerhetslagen, som nämnts inledningsvis, innehåller grundläggande föreskrifter om skydd mot farliga varor. Lagen har till ändamål att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom.

För detta ändamål får en näringsidkare åläggas att lämna säkerhetsinformation eller förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster. Efter det att en vara har kommit ut till brukarkretsen kan näringsidkare åläggas att lämna varningsinformation eller att återkalla varan.

Produktsäkerhetslagen tillämpas i fråga om varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna inte obetydligt omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk (1 §). Ett åläggande eller ett förbud enligt lagen får inte meddelas i den mån det i någon annan författning eller i beslut av myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varor eller tjänster med samma ändamål som åläggandet eller förbudet skulle fylla (3 §). Konsumentverket är tillsynsmyndighet, om inte enligt speciallagstiftning någon annan myndighet är tillsynsmyndighet för vissa varor eller tjänster (4 §).

Frågor om ålägganden och förbud enligt lagen prövas av marknadsdomstolen efter ansökan av konsumentombudsmannen. Denne har också möjlighet att själv utfärda förelägganden som, om de godkänns, gäller som åläggande eller förbud av marknadsdomstolen. Organisationer av konsumenter, arbetstagare och näringsidkare har en subsidiär talerätt i marknadsdomstolen (17 §).

I produktsäkerhetslagen finns det inte några regler som gör det möjligt att hindra export av farliga varor. Vid sidan av lagen finns det vissa bestämmelser som rör exporten av livsmedel, men i övrigt saknas bestämmelser som reglerar exporten av sådana varugrupper som kemikalier och läkemedel. Regeringen har emellertid genom lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor (ändrad senast 1984:496) möjlighet att reglera bl. a. exporten av farliga varor.

2.1.3 Internationella rekommendationer m. m.

Allmänt: I den internationella handeln har konsumentprodukter i åtskilliga fall visat sig kunna medföra risk för skador. Det kan bero på såväl konstruktionsfel som fabrikationsfel. Andra industriländer har i regel en produktkontroll som är i stort likvärdig med och ibland bättre än den svenska. De flesta industriländerna har både lagstiftning och myndigheter för produktkontroll m. m. som gör det möjligt att skydda medborgarna mot risker för skador orsakade av farliga produkter.

Farliga varor kan emellertid oförutsett komma ut till brukarna och skada dessa innan några åtgärder hinner vidtas. Produktutvecklingen är snabb och det kommer oavbrutet ut nya varor på marknaden. Det är svårt för produktkontrollerande myndigheter och organisationer att hinna med utvecklingen. Fabrikationsfel kan också göra i och för sig bra produkter riskabla. Om en sådan oväntad risk uppträder, finns det skäl för exportlandet att varna omvärlden eller förhindra export av produkten.

Krav har rests på olika typer av åtgärder för att komma till rätta med problemen. Utgångspunkten har därvid varit att det främst bör ankomma på varje land att självt bestämma om regler för handeln.

Tre typer av regleringar kan urskiljas bland de åtgärder som har aktualiserats i den internationella debatten.

Den *första* är att exportlandet ser till att importlandet underrättas – notifieras – om att farliga varor exporteras. Den *andra* är att man kräver att mottagarlandet har begärt exporten eller officiellt godkänt konsumtion av varan i fråga genom förhandsgodkännande (prior informed consent, "PIC-system"). Den *tredje* typ av reglering som har aktualiserats är att man över huvud taget inte tillåter export av varor som kan försaka skada på människor eller miljön.

Olika former av notifikations- och PIC-system har diskuterats framför allt beträffande kemikalier. När det gäller vanliga konsumentvaror har övervägandena i huvudsak varit inriktade på direkta exportförbud.

Nordiska rådet: Nordiska rådet antog år 1989 en rekommendation (19/1989/j) om begränsningar av export av farliga varor.

Rekommendationen innebär att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genomföra de åtgärder som är nödvändiga för att förhindra att produkter, som är förbjudna att säljas i något av de nordiska länderna på grund av att de är farliga, exporteras till andra marknader. Utgångspunkten bör vara att sådana produkter bara får säljas under förutsättning att mottagarlandet har underrättats om säkerhetsriskerna och uttryckligen tillåter import av varan. För sådana varor där risker är särskilt allvarliga bör enligt rekommendationen export över huvud taget inte tillåtas.

OECD: År 1979 antog OECD en rekommendation (OECD C/79/ 202) om produktsäkerhet.

I den del rekommendationen som avser export av farliga produkter slås fast att regeringarna i medlemsländerna skall sträva efter att – i enlighet med gällande nationella regler – se till att sådana varor, som är förbjudna eller återkallade inom respektive land därför att de är så riskabla att de medför en allvarlig och direkt fara för liv, hälsa eller säkerhet för konsumenterna, inte exporteras till andra länder. Om befogenheter inte finns att förbjuda export av sådana farliga varor, uppmanas medlemsländernas regeringar att överväga önskvärheten av att söka erhålla sådana befogenheter.

GATT: Även GATT har uppmärksammat frågan om export av farliga varor.

Sedan sommaren 1989 har en arbetsgrupp studerat möjligheten att reglera export av förbjudna eller strängt reglerade produkter eller substanser. Arbetsgruppen arbetar för närvarande med ett förslag till överenskommelse, som avses innehålla en rekommendation till regeringar att överväga åtgärder mot export som motsvarar åtgärder som vidtas på den egna marknaden. Samtidigt överväger arbetsgruppen hur obehörigt intrång i ett annat lands rätt att själv bestämma vilka varor det vill godta skall begränsas.

EG: Ett produktsäkerhetsdirektiv är under utarbetande inom EG.

Ett väsentligt inslag i det arbetet är att – genom att möjliggöra ålägganden om säljförbud, information, återkallelse och destruktion – skapa ett säkerhetsnät för sådana fall då farliga produkter kommer ut på marknaden. I förslaget till direktiv (COM/90/259 final SYN 192) finns en möjlighet till säljförbud avseende hela den inre marknaden. I samband med

behandlingen i EG-parlamentet av direktivförslaget restes krav på förbud mot export av farliga varor.

Prop. 1990/91:91

EG-kommissionen har i sitt förslag noterat problemet men inte ansett att det skall lösas inom ramen för produktsäkerhetsdirektivet.

2.1.4 Utländsk lagstiftning

Flera länder har infört regler som gör det möjligt för dem att förbjuda export av farliga varor. I det följande ges några exempel.

I *Norge* har i juni 1990 införts en bestämmelse om exportförbud i lagen om produktkontroll. De produkter som återkallas med stöd av lagen får inte heller exporteras. Möjligheten att utfärda exportförbud omfattar också återutförelse. En vara som beläggs med ett säljförbud omfattas automatiskt av ett exportförbud. Den norska lagen har därmed ett vidare tillämpningsområde än den svenska produktsäkerhetslagen.

I *Island* finns i fråga om konsumentvaror en lag av år 1936, som innehåller regler om exportförbud. Lagen är under omarbetning. Även den nya lagen avses innehålla regler om exportförbud.

Enligt den *franska* konsument säkerhetslagen från år 1983 kan export av produkter som anses farliga förbjudas. Enligt lagen skall varor och tjänster som inte uppfyller kraven om säkerhet kringgärdas med olika bestämmelser. Beslut fattas av högsta förvaltningsdomstolen (Conseil d'Etat) genom en förordning (décret). Om det föreligger en allvarlig eller omedelbar fara kan de ansvariga ministrarna temporärt förbjuda bl.a. export av den farliga produkten.

I den *australiensiska* handelslagen från år 1986 finns bestämmelser som reglerar exporten av farliga varor. De innebär att det råder exportförbud för farliga konsumentvaror.

Det kan anmärkas att internationella konsumentorganisationer ställer krav på att export av farliga varor skall förbjudas av fler länder.

2.2 Exportförbud för konsumentvaror

Regeringens förslag: En näringsidkare skall kunna förbjudas att exportera en vara som medför särskilda risker för allvarliga personskador. Förbudet skall också kunna omfatta andra varor som liknar den som avses med ett förbud och som innebär samma skaderisk.

Frågor om exportförbud av farliga konsumentvaror skall prövas av marknadsdomstolen på talan av konsumentombudsmannen.

Förslagen genomförs genom ändringar i 1, 17 och 22 §§ produktsäkerhetslagen samt genom att en ny paragraf, 6 a §, förs in i lagen.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Kommittén har dock föreslagit att exportförbud skall få meddelas om det av särskilda skäl krävs för att hindra att en vara orsakar allvarlig personskada. Kommittén har också föreslagit att en sammanslutning av konsu-

menter, arbetstagare eller näringsidkare skall ha subsidiär talerätt (betänkandet s. 234–244).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser, däribland konsumentverket och marknadsdomstolen, ställer sig positiva till kommitténs förslag. Kommerskollegium och flertalet av företrädarna för näringslivet avstyrker en lagstiftning om exportförbud.

Skälen för regeringens förslag

Exportförbud bör kunna meddelas

I princip ankommer det på varje land att bedöma om man vill förbjuda eller begränsa import av vissa produkter. Olika former av notifikations- och PIC-system vilar just på en sådan princip. För konsumentvaror finns det emellertid inte några sådana internationella system utvecklade. I internationella sammanhang – t. ex. OECD, GATT och Nordiska rådet – har man i stället såvitt avser konsumentvaror i första hand inriktat sig på rekommendationer om exportförbud.

I Sverige finns en utvecklad produktkontroll. Den principiella utgångspunkten för denna reglering, och även för den reglering som finns i t. ex. EGs medlemsländer, är att ansvaret för att produkterna på marknaden uppfyller tillfredsställande säkerhetskrav vilar på företagen själva. Denna marknadsrättsliga princip medför emellertid att det kan ta viss tid innan de produktkontrollerande myndigheterna hinner ingripa mot farliga varor. Starka skäl talar därför för att exporten bör kunna förbjudas, om det i Sverige uppmärksammas att en vara som avses bli exporterad kan orsaka allvarliga skador.

Principiella skäl talar även för att sådana produkter som inte får säljas på hemmamarknaden eller som har återkallats från denna av den orsaken att de anses kunna medföra allvarlig fara för människors liv och hälsa inte heller skall få exporteras. Det är inte rimligt att de skadeförebyggande åtgärder som visar sig nödvändiga att vidta när man upptäcker riskerna med en farlig produkt får verkan enbart inom det egna landets gränser och att användarna i andra länder tillåts att utsättas för risker.

Den internationella solidariteten talar tvärtom för att åtgärder – information, exportförbud eller annat – vidtas för att hindra att samma produkt vållar skador i andra länder. Regeringen anser därför att utgångspunkten måste vara att det är etiskt oförsvarligt att till andra länder exportera produkter som av säkerhetsskäl inte får användas här i landet. I sammanhanget bör man emellertid beakta att avvägningen mellan nytta och risk kan variera mellan olika länder.

En reglering av exporten kan också behövas för att förhindra att ett företag utomlands marknadsför en produkt som exempelvis har ålagts säljförbud här i landet. Det kan i en sådan situation vara frestande att försöka avsätta lagret utomlands.

Vi vill också erinra om att konsumentvaror exporteras inte bara till industriländer med en väl utvecklad produktkontroll utan också till många länder som saknar kontrollmöjligheter.

På grund av de nu redovisade övervägandena anser regeringen att det i lagstiftningen bör föras in en möjlighet att förbjuda export av farliga konsumentvaror.

Det finns ofta flera i det närmaste identiska varor på marknaden. När det kan antas förekomma andra varor som liknar den vara som är föremål för exportförbud bör, i likhet med vad som gäller enligt produktsäkerhetslagen i fråga om säljförbud, ett förbud kunna utformas så att det omfattar inte bara den vara som har avsetts med förbudet utan också liknande varor som är förenade med samma slags skaderisk.

Återexport

En regel om exportförbud kan gripa in i civilrättsliga förhållanden. Således kan det inträffa att ett företag importerar en vara som senare visar sig vara farlig och att företaget därför vill skicka tillbaka varan.

Något generellt undantag från en regel om exportförbud för importerade varor kan självfallet inte komma i fråga. De problem som kan uppkomma bör i stället lösas genom att marknadsdomstolen prövar frågan om importörens behov av att returnera varan från fall till fall.

Förutsättningarna för exportförbud

Enligt 6 § produktsäkerhetslagen kan säljförbud meddelas vid särskild risk för skada, oavsett om denna hotar person eller egendom. När det gäller beslut om exportförbud, är det enligt regeringens mening naturligt att en sådan åtgärd genomförs bara för att motverka risken för skada på person. Detta är i linje med OECD:s rekommendation, som främst avser att skydda liv, hälsa och säkerhet.

En möjlighet att meddela exportförbud aktualiseras särskilt när en näringsidkare förbjuds att sälja en vara eller åläggs att återkalla en vara. Det är dock inte lämpligt att låta ett svenskt beslut om säljförbud eller återkallelse automatiskt medföra exportförbud.

Avvägningen i mottagarländerna mellan nytta och risk kan, som redan nämnts, vara en helt annan än i Sverige. Ett skäl för återkallelse av en vara i Sverige kan t. ex. vara att den inte motsvarar svenska säkerhetsföreskrifter och därför inte kan användas av konsumenterna på det sätt som de är vana vid. I ett annat land med andra säkerhetsföreskrifter kan varan ge konsumenterna just det skydd som de förväntar sig. En skyddshjälm eller en bilbarnstol kan t. ex. motsvara mottagarlandets regler, trots att varan inte överensstämmer med svenska säkerhetsföreskrifter.

För att kunna ta hänsyn till varierande riskbedömningar anser kommittén att det måste vara fråga om alldeles särskilda omständigheter för att ett exportförbud skall kunna meddelas. En sådan omständighet skulle kunna vara att andra länders produktkontrollmyndigheter kan antas vara omedvetna om den tilltänkta exporten eller den hotande faran. Om risken dock är överhängande för att näringsidkaren kommer att exportera varan bör enligt kommittén ett exportförbud under alla omständigheter kunna meddelas.

Det prövningsförfarande som kommittén föreslår i fråga om exportförbud blir enligt regeringens mening alltför komplicerat.

Ett beslut om exportförbud bör ges generell giltighet och således gälla alla länder. Den omständigheten att myndigheterna i det land som är aktuellt för exporten känner till denna bör därför inte göra det omöjligt att meddela ett generellt exportförbud för att hindra att export sker till även andra länder.

Även om det tilltänkta mottagarlandet känner till exporten, kan det t. ex. sakna effektiva kontrollorgan som kan förhindra att varan kommer ut på den öppna marknaden. Risken för att näringsidkaren kommer att exportera en kvalificerat farlig vara kan också vara överhängande. Enligt vår mening bör det vara tillräckligt att det kan konstateras att det finns särskilda risker för att en vara kan medföra allvarliga personskador för att ett exportförbud skall kunna meddelas.

Ett lands regering eller myndigheter kan dock uttryckligt ta ställning till frågan om export till landet av en viss vara och då till och med begära införsel av varan. Ett generellt exportförbud skulle då självfallet innebära ett obehörigt intrång i landets rätt att självt bestämma vilka varor det vill godta. I ett beslut rörande exportförbud bör därför i ett sådant fall undantag kunna göras för landet i fråga.

Förfarandet

Ansvar för att produkterna på marknaden uppfyller tillfredsställande säkerhetskrav vilar i första hand på företagen själva. De säkerhetsproblem som kommer upp förutsätts bli lösta i samförstånd mellan berörda tillsynsmyndigheter och företag. Detta synsätt ligger till grund för vår produktsäkerhetslag. Tvister om tillämpningen av produktsäkerhetslagen prövas i sista hand av marknadsdomstolen.

I likhet med kommittén anser regeringen att det är lämpligt att också frågan om förbud mot export av farliga produkter vid behov får tas upp till förhandlingar mellan företaget och vederbörande tillsynsmyndighet. Om enighet inte kan nås, bör frågan kunna prövas av marknadsdomstolen.

I allmänhet torde frågan om exportförbud komma att tas upp i anslutning till frågan om någon annan åtgärd enligt produktsäkerhetslagen. Eftersom förutsättningarna för exportförbud kommer att vara strängare än förutsättningarna för andra åtgärder enligt lagen, kommer ett exportförbud bara att kunna meddelas när det också finns skäl att meddela ett säljförbud inom landet.

Det kan dock tänkas att företaget och tillsynsmyndigheten är överens om att varan inte skall säljas inom landet, men att enighet inte kan nås i fråga om export av varan. Marknadsdomstolen bör därför kunna pröva frågan om exportförbud även om varan inte är föremål för prövning av andra åtgärder enligt produktsäkerhetslagen.

I likhet med vad som redan gäller enligt produktsäkerhetslagen bör konsumentombudsmannen ges rätt att i frågor om exportförbud väcka och utföra talan i marknadsdomstolen. Det bör inte föra med sig några problem att konsumentombudsmannen för talan också i ärenden som härrör från andra tillsynsmyndigheter än konsumentverket. I regel bör tillsynsmyndigheten och konsumentombudsmannen efter samråd kunna komma fram till en gemensam bedömning av vad som krävs i en risksituation.

I fråga om exportförbud tillkommer en aspekt, nämligen effekten på vår utrikeshandel. Det kan därför finnas skäl för konsumentombudsmannen att i sådana ärenden också samråda med kommerskollegium.

Enligt produktsäkerhetslagen är det möjligt också för andra än konsumentombudsmannen att göra anmälan till marknadsdomstolen. Om tillsynsmyndigheten i ett visst fall beslutar att inte framställa någon begäran hos konsumentombudsmannen eller konsumentombudsmannen beslutar att inte göra någon ansökan hos marknadsdomstolen, får ansökan göras av en sammanslutning av konsumenter, arbetstagare eller näringsidkare (17 § andra stycket).

Genom produktsäkerhetslagens föreskrifter om en subsidiär talerätt för vissa sammanslutningar ges dessa möjlighet att ta till vara de egna intressena, om tillsynsmyndigheterna inte finner skäl att ingripa. Det saknas enligt regeringens mening anledning att låta denna talerätt avse också ansökan om exportförbud.

Förenklat förfarande

I 22 § produktsäkerhetslagen finns regler om ett förenklat förfarande. Om det i ett visst fall, som inte är av större vikt, finns förutsättningar för bl. a. säljförbud, får konsumentombudsmannen enligt dessa regler efter begäran av tillsynsmyndigheten vid vite förbjuda näringsidkare att tillhandahålla en vara (förbudsföreläggande). För att bli gällande skall föreläggandet godkännas omedelbart eller inom viss tidsfrist av näringsidkaren.

Trots den principiella betydelsen av exportförbud anser regeringen det inte uteslutet att ett fall som rör en sådan fråga kan vara av mindre vikt. Det kan t. ex. röra sig om någon enstaka vara eller ett litet parti varor. Det finns enligt vår mening heller inte något att erinra mot att ett förbudsföreläggande utfärdas av konsumentombudsmannen, eftersom det förutsätts att ett sådant godkänns för att det skall komma att gälla som ett förbud av marknadsdomstolen.

Sanktioner

På samma sätt som säljförbuden bör exportförbuden vara vitessanktionerade. Efterlevnaden bör övervakas av tillsynsmyndigheterna. Interimistiska exportförbud bör också kunna meddelas på samma sätt som interimistiska säljförbud enligt produktsäkerhetslagen.

Frågan om exportförbud av farliga konsumentvaror har nära samband med möjligheten att meddela säljförbud enligt produktsäkerhetslagen. Regler om exportförbud bör därför tas in som ett tillägg till denna lag. Frågan bör regleras i en ny paragraf, 6 a §, i omedelbar anslutning till 6 § som reglerar säljförbudet.

Vidare bör i 17 § andra stycket produktsäkerhetslagen tas in ett undantag i fråga om exportförbud från lagens bestämmelser om subsidiär talerätt för vissa sammanslutningar.

I likhet med vad kommittén har föreslagit bör 22 § produktsäkerhetslagen ändras så att bestämmelsen kommer att omfatta också exportförbud.

Ikraftträdande

Den nya lagstiftningen om exportförbud för konsumentvaror bör träda i kraft den 1 juli 1991. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

2.3 Återutförelse av livsmedel

Regeringens förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall kunna förbjuda återutförelse av livsmedel som förvaras på tullupplag eller tullager eller i frihamn, om de kan orsaka allvarliga personskador. Tillsynsmyndigheten skall låta förstöra sådana livsmedel som omfattas av ett förbud, om det inte finns särskilda skäl för något annat.

Förslagen genomförs genom att 27 § livsmedelslagen ändras och genom att en ny paragraf, 11 a §, förs in i lagen.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens (betänkandet s. 229).

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker förslaget, däribland konsumentverket, marknadsdomstolen, statens livsmedelsverk och generaltullstyrelsen. Kommerskollegium och flertalet företrädare för näringslivet avstyrker en lagstiftning.

Skälen för regeringens förslag

Införelse och utförelse av livsmedel

Hantering av livsmedel är känslig och kräver en noggrann kontroll. Smittbärande eller på annat sätt hälsofarliga livsmedel är inte ovanliga i den internationella handeln.

Den grundläggande författningen på livsmedelsområdet i Sverige är livsmedelslagen. Med stöd av bemyndiganden i lagen har det i administrativ ordning meddelats föreskrifter om livsmedlens beskaffenhet, om hantering, märkning m. m. Särskilda bestämmelser har även utfärdats för exporten av vissa varor, t.ex. för kött. Till detta kommer kungörelsen

(1974:270) om kontroll vid införsel av livsmedel (ändrad senast 1989:807) och kungörelsen (1974:271) om kontroll vid utförsel av livsmedel (ändrad senast 1989:1109).

Livsmedel enligt livsmedelslagen står under kontroll av livsmedelsverket eller miljö- och hälsoskyddsnämnden. Även livsmedel som exporteras är föremål för olika typer av kontroll.

Enligt lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m. (ändrad senast 1987:1283) får varor som enligt en särskild författning inte får föras in hit och varor där särskilt föreskrivna införselvillkor inte är uppfyllda bl. a. förvaras på ett tullupplag eller tullager eller i en frihamn samt återutförs. Detta gäller om inte något annat har föreskrivits.

Förbud mot återutförsel m. m.

Det har förekommit att kött som har varit infekterat av salmonella och som inte har fått införseltillstånd i Sverige har återutförts, troligen till något land med mindre stränga bestämmelser. Samma förfarande har tillämpats för köttpartier, som enligt svenska riktvärden har haft för höga halter av stafylokockbakterier. Det har också förekommit att livsmedelspartier, som inte har fått föras in, efter rundvandring i världen har återkommit till den svenska gränsen.

Någon risk för att farliga livsmedel skall kunna föras ut ur landet i andra fall än när det gäller återutförsel torde knappast föreligga. Det är alltså bara för sådana senare fall som frågan om exportförbud bör övervägas.

Det är inte tillfredsställande att livsmedel, som kan utgöra ett allvarligt hot mot människors liv och hälsa och som av den anledningen inte får föras in i landet, skall kunna återutföras. Återutförsel av livsmedel bör därför kunna förbjudas.

Precis som i fråga om konsumentvaror kan det inte bli aktuellt att förbjuda utförsel så snart ett livsmedel inte godtas för försäljning i Sverige. Färgtillsatser och andra tillsatser som inte är tillåtna här kan exempelvis godtas i andra länder. Likaså kan det finnas skilda gränsvärden för den halt av olika slags bakterier som godtas.

Men det finns en klar gräns bortom vilken ett livsmedel samstämmigt måste rubriceras som farligt för människors liv och hälsa. Det är i sådana fall, dvs. när livsmedel kan orsaka allvarlig skada på person, som ett förbud mot återutförsel bör kunna meddelas. Förbud bör meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Livsmedel av det slag som det här är fråga om bör i regel förstöras. Vi föreslår därför att det ges en regel om att livsmedlet skall förstöras, om det inte finns särskilda skäl som talar för något annat. Sådana skäl kan t. ex. vara att livsmedlet kan omvandlas till djurfoder eller något liknande.

De ersättningsfrågor som kan bli aktuella i samband med att livsmedel förstörs är av civilrättslig karaktär. De får regleras mellan säljare och köpare.

I och för sig har regeringen redan bemyndigats att meddela föreskrifter om export (1975 års lag med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor). Exportreglering är emellertid ett så viktigt led i den reglering som allmänt gäller för de produkter som det här är fråga om, att bestämmelserna bör tas in i den centrala produktförfattningen. Bestämmelser om exportförbud för livsmedel bör därför tas in i en ny paragraf, 11 a §, i livsmedelslagen. Bestämmelser om att livsmedel som inte får återföras skall förstöras bör tas in som ett tillägg till 27 § livsmedelslagen.

Av 25 § andra stycket livsmedelslagen följer att ett beslut om föreläggande eller förbud enligt lagen kan förenas med vite.

Den nya lagstiftningen bör träda i kraft den 1 juli 1991. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

3 Export av kemiska produkter

3.1 Bakgrund

3.1.1 Allmänna utgångspunkter

I det föregående har vi lämnat en redogörelse för reglerna i produktsäkerhetslagen och livsmedelslagen samt lämnat förslag som gör det möjligt att förbjuda en näringsidkare att exportera eller återutföra varor som medför särskilda risker för allvarliga personskador.

Enligt regeringens mening finns det därutöver anledning att föreslå ändringar i lagen om kemiska produkter för att ge utrymme för föreskrifter om tillstånd, villkor eller förbud, när fråga är om export från Sverige av en kemisk produkt. Nämnda föreskrifter skall kunna utfärdas främst när det är påkallat med hänsyn till Sveriges internationella åtaganden.

Avsikten med den föreslagna ordningen är att minska sådana risker för skador på hälsan och miljön som kan uppkomma till följd av internationell handel med kemikalier. Den principiella utgångspunkten för ett sådant förslag är att sådana kemikalier som i Sverige är föremål för långtgående begränsningar i fråga om hantering eller import inte heller bör exporteras, om de omständigheter som ligger till grund för begränsningarna har motsvarande bärkraft när det gäller förhållandena i importlandet.

Kemikalieinspektionen skall ombesörja notifiering och vara svensk kontaktmyndighet i de frågor om export av kemiska produkter som omfattas av våra internationella åtaganden på kemikalieområdet. Kemikalieinspektionen får således en viktig uppgift när det gäller att se till att en svensk kemikalieexport inte bidrar till att skapa hälso- och miljöproblem i andra länder.

3.1.2 Föreskrifter om utförsel av kemiska produkter

1975 års lag med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- och utförsel av varor ger – som redan nämnts – regeringen möjlighet att reglera exporten av varor, om det är påkallat av hänsyn till bl. a. hälsovården eller miljövården.

De förordningar som har tillkommit med stöd av 1975 års lag liksom äldre författningar på området har nästan undantagslöst haft till syfte att skydda svenska förhållanden. Bara i förordningen (1985:841) om miljöfarligt avfall (ändrad senast 1991:32) finns bestämmelser som ger möjligheter att reglera exporten av vissa kemiska restprodukter (miljöfarligt avfall). Exportbestämmelserna, som finns i 19 och 20 §§ i förordningen, har ursprungligen kommit till som en följd av rekommendationer från OECD.

Lagen om kemiska produkter och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen syftar till att förebygga att skador på människors hälsa och i miljön förorsakas av kemiska ämnens inneboende egenskaper.

Lagen om kemiska produkter innehåller regler om bl. a. försiktighetsmått, uppgiftsskyldighet, tillstånd och förbud i frågor som rör hantering och import av kemiska produkter. Det finns emellertid inga bestämmelser i lagen som reglerar exporten av kemiska produkter.

Enligt regeringens mening bör – mot bakgrund av den internationella utvecklingen och arbetet inom FNs fackorgan UNEP (United Nations Development Programme) och FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations) – i lagen om kemiska produkter nu införas möjligheter till en sådan reglering. Härigenom skapas det lagtekniska utrymme som behövs för att för svenskt vidkommande reglera frågor om exportbegränsningar av farliga kemikalier.

3.1.3 Den internationella utvecklingen

Under år 1992 kommer en FN-konferens om miljö och utveckling att äga rum. Inför konferensen har FN identifierat ett antal prioriterade områden som kräver särskilda insatser, däribland den internationella handeln med farliga kemikalier och hanteringen av sådana kemikalier.

Frågor om bekämpningsmedel och andra farliga kemikaliers skadeverkningar särskilt för befolkningen i u-länderna har under de senaste åren varit föremål för stor uppmärksamhet i flera internationella organ. Diskussionen har till stor del förts mot den bakgrunden, att kemiska bekämpningsmedel alltmer kommit till användning för att öka skördeutfallet och förbättra människors villkor.

Användningen av bekämpningsmedel har lett till en bättre avkastning men samtidigt har hanteringen på sina håll medverkat till miljöskador och allvarliga hälsoproblem. Särskilt påtaglig har denna utveckling varit i u-länderna. Där används ibland preparat som är förbjudna i andra länder eller som i allt fall är så farliga att hanteringen med nödvändighet måste förenas med särskilda skyddsåtgärder. Befolkningen i de fattiga länderna saknar ofta närmare kunskaper om de bekämpningsmedel som används och har dessutom många gånger inte möjlighet att skydda sig mot en

exponering. Användningen av bekämpningsmedel i vissa u-länder har därför lett till allvarliga förgiftningar och bestående skador både på människor och miljön.

Det är emellertid inte bara vid själva användningen av bekämpningsmedlen som skador kan uppkomma. Rester av bekämpningsmedel i luft, vatten och livsmedel kan också på sikt orsaka skador på bl. a. människan. Barnen är särskilt utsatta för denna typ av skaderisk.

Sverige har tagit aktiv del i de internationella förhandlingar som har haft till syfte att reglera den internationella handeln och övrig hantering av bekämpningsmedel och andra kemikalier. Om Sverige och andra industri-länder tämligen omgående i praktiskt arbete omsätter de resultat som nu vunnits i det internationella arbetet kan det bidra till en bättre gemensam framtid. Ett sätt att genomföra detta är att införa särskilda föreskrifter i fråga om export av kemiska produkter.

Från Sveriges sida har i det internationella arbetet hävdats vikten av att varje land utvecklar en nationell lagstiftning som stärker skyddet för människan och miljön. I princip måste det ankomma på varje land att, med beaktande av sina nationella och internationella åtaganden, göra en egen bedömning om man vill tillåta eller förbjuda eller annars begränsa import av vissa kemiska produkter.

Det främsta skälet till att en kemikalieexport kan framstå som olämplig är att exportlandet på grund av hälso- eller miljöskäl förbjudit inhemsk användning av den kemiska produkten i fråga. Ett sådant nationellt beslut bygger oftast på omtanken om de egna medborgarnas säkerhet, men även globala miljöhot kan vara av avgörande betydelse för den nationella regleringen av den kemiska produkten i fråga.

Trots att importlandet normalt får anses ha ett självständigt ansvar för eventuella negativa följder av en export av kemiska produkter, kan det ibland förekomma att ett särskilt ansvar för exportlandet diskuteras. En sådan fråga aktualiserades t. ex. med anledning av de i massmedia uppmärksammade transportererna av kemiskt avfall till vissa u-länder.

För svenskt vidkommande ger förordningen om miljöfarligt avfall möjligheter att vägra en sådan export oavsett om importlandet dessförinnan skulle ha godkänt införseln. Av förordningen framgår sålunda att miljöfarligt avfall får exporteras bara om det kan visas att avfallet slutligt kommer att tas om hand på ett sätt som från hälso- och miljöskyddssynpunkt varit godtagbart, om avfallet slutligt hade omhändertagits i Sverige. Det ankommer det på statens naturvårdsverk att pröva denna fråga. En bestämmelse av ungefär motsvarande innebörd återfinns efter ett svenskt initiativ också i den s. k. Basel-konventionen om kontroll m. m. av export av miljöfarligt avfall.

Vid sidan av att ha deltagit i förhandlingar som lett fram till Basel-konventionen, har Sverige tillsammans med ett stort antal länder medverkat i två särskilda arbetsgrupper, dels inom FNs jordbruksorgan, FAO, dels inom FNs miljöprogram, UNEP. Vardera arbetsgruppen har sammanställt en särskild rekommendation, som har antagits av styrelsen i respektive fackorgan.

FAO har sålunda antagit särskilda riktlinjer i fråga om hantering och

annan handel med bekämpningsmedel (International Code of Conduct on the Distribution and Use of Pesticides) och UNEP har antagit en rekommendation, vilken utvidgats under år 1989, i fråga om informationsutbyte vid internationell handel med kemikalier (London Guidelines for the Exchange of Information on Chemicals in International Trade, Amended 1989).

3.1.4 Arbetet i de internationella organen

Det har under många år pågått parallella arbeten i flera globala och regionala organ som OECD, EG, FAO och UNEP i syfte att skapa mellanstatliga principer och riktlinjer för kemikalieexport och annan kemikaliehantering. Ansträngningarna har främst inriktats på att utarbeta regler om notifikation av nationella beslut som rör förbud eller begränsad hantering av vissa kemiska produkter samt vad som bör gälla vid en eventuell export av sådana produkter.

OECD fattade under år 1984 beslut om att rekommendera medlemsländerna att utväxla information om förbjudna och strängt reglerade kemikalier. *OECD* har numera avslutat sitt arbete med hänvisning till *UNEP*:s och *FAO*:s nyligen utvidgade rekommendationer.

Inom *EG* regleras notifikations- och exportförfarandet av ett rådsbeslut, som ansluter sig till principerna i *UNEP*:s rekommendationer om notifikation beträffande vissa kemikalier. Rådsbeslutet är bindande för medlemsländerna. I ett annex upptas 20 kemikalier, som i huvudsak utgörs av bekämpningsmedelssubstanser, och som omfattas av regleringen. Annexet är föremål för ett särskilt arbete inom *EG*-kommissionen med inriktning på att det skall utvidgas till att omfatta ytterligare ett antal kemikalier.

FAO har nyligen beslutat om en ändring av rekommendationerna om bekämpningsmedel i International Code of Conduct on the Distribution and Use of Pesticides. Avsikten med ändringen har främst varit en anpassning till *UNEP*:s nyligen utvidgade rekommendationer.

De regler som *UNEP* och *FAO* har fastställt är i princip likvärda. *UNEP* och *FAO* kommer därför att samarbeta för att åstadkomma ett gemensamt internationellt system. *UNEP*:s kemikaliereregister i Geneve, *IRPTC* (the International Register of Potentially Toxic Chemicals), kommer att få en central roll i detta sammanhang.

UNEP är den organisation som har kommit längst när det gäller att ställa upp principer och ange riktlinjer för användning och handel med kemikalier. Det finns därför anledning att här något utförligare redovisa det arbete som *UNEP* utför.

Miljöstyrelsen i *UNEP* antog år 1987 de s. k. London Guidelines, som i form av en rekommendation utgör riktlinjer i frågor om internationell kemikaliehandel.

Under år 1989 antog miljöstyrelsen flera tillägg till London Guidelines, som numera innehåller bl. a. följande rekommendationer.

– Informationsutbytet mellan olika länder och regionala ekonomiska organisationer skall förbättras när det gäller sådana kemikalier som är

föremål för internationell handel. Detta gäller särskilt sådana kemikalier som i exportlandet är förbjudna eller strängt reglerade.

- Vad särskilt angår bekämpningsmedel utgör rekommendationerna ett komplement till FAOs riktlinjer. UNEP och FAO skall samarbeta inom bekämpningsmedelsområdet.
- I-länderna bör bistå u-länderna med tekniskt bistånd i frågor om kemikaliekontroll.
- Varje land som vill ingå i systemet med utbyte av information är skyldigt att notifiera FNs kemikalierregister IRPTC, när ett beslut om förbud eller sträng reglering av en kemikalie har fattats. IRPTC skall i sin tur på motsvarande sätt hålla länderna underrättade om vad som anmäls till registret.

UNEP:s närmare regler för informationsutbyte, vilka delvis är desamma som FAOs, innehåller rekommendationer av följande innehåll.

- Länderna inbjuds att delta i notifikationssystem samt att utse vilken myndighet inom landet som skall svara för kontakterna.
- När ett land fattat beslut om förbud eller sträng reglering av en viss kemikalie skall beslutet tillsammans med viss bakgrundsinformation genom notifikation tillställas IRPTC (FAO). Av denna information skall framgå den kemiska identifikationen av kemikalien i fråga, en sammanfattning av kontrollaktionen och orsaken till denna samt en upplysning om var ytterligare information kan erhållas.
- Om export av en förbjuden eller strängt reglerad kemikalie blir aktuell skall en förnyad anmälan göras direkt till importlandet.

3.1.5 Förhandsgodkännande – PIC-processen

Genom de utvidgade rekommendationer som miljöstyrelsen i UNEP antog år 1989 har reglerna om notifiering kompletterats med regler om förhandsgodkännande, Prior Informed Consent (PIC). Reglerna om ett förhandsgodkännande innebär i princip att export inte får ske av en förbjuden eller strängt reglerad kemisk produkt förrän importlandet godkänner importen. I rekommendationen finns närmare bestämmelser om förfarandet vid inhämtande av ett sådant förhandsgodkännande.

Reglerna innebär bl. a. att exportlandet tar på sig ett ansvar för att någon export inte sker mot importlandets vilja. Vidare skall exportlandet till importlandet lämna över relevant information om de omständigheter som har legat till grund för förbudet eller den särskilt stränga regleringen av den kemiska produkten i fråga.

Arbetet med att implementera notifikationssystemet har nyligen påbörjats. UNEP och FAO kommer att samarbeta också i dessa frågor.

Principen för PIC-processen är följande. Länderna kommer att inbjudas att delta i PIC-processen samt att utse kontaktpunkt. IRPTC kommer därefter att ge ut en lista över de länder som vill delta. PIC-processen kommer att knytas till den första myndighetsnotifikationen. När en myndighet har notifierat sitt beslut till IRPTC/FAO sänds notifikationen ut till alla deltagande länder för beslut. Varje land skall svara inom 90 dagar om man tillåter import av kemikalien i fråga och i så fall under vilka förutsätt-

ningar. En lista med aktuella beslut upprättas av IRPTC och skall kontinuerligt hållas aktuell. Listan skall lämnas över till de deltagande länderna.

Om importlandet underlåter att avge ett slutligt svar får inte en export av förbjuden eller strängt reglerad kemikalie ske enligt PIC-processen. Exporten får dock ske om den avser ett bekämpningsmedel, som är registrerat i importlandet, eller någon annan kemikalie som importlandet tidigare har beslutat tillåta import av.

För att importländerna skall ha tillräckligt underlag för beslut skall IRPTC/FAO ta fram dokumentation om de aktuella kemikalierna. Denna dokumentation skall innehålla uppgifter om den aktuella kemikalies egenskaper och effekter. Dessutom skall det finnas upplysningar i frågor om märkning, lagring och avfallshantering samt vilka åtgärder i övrigt som kan vara nödvändiga för att minska riskerna vid användning.

3.2 Ändringar i lagen om kemiska produkter

Regeringens förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall genom tillstånd, villkor eller förbud få reglera exporten av kemiska produkter.

Bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i lagen om kemiska produkter skall också avse export av kemiska produkter.

Förslagen genomförs genom ändringar i 1, 9, 11 och 12 §§ lagen om kemiska produkter.

Kommitténs förslag: Utredningen har föreslagit att regeringen skall kunna förbjuda eller på annat sätt reglera export av en kemisk produkt, om det av särskilda skäl krävs för att hindra att produkten orsakar allvarlig skada på person eller miljö (betänkandet s. 221 – 228).

Remissinstanserna: Statens naturvårdsverk och kemikalieinspektionen har tillstyrkt kommitténs förslag. De remissinstanser som företräder näringslivet har ställt sig avvisande till utredningens förslag om förbud med hänvisning till att en sådan bestämmelse inte skulle fylla någon praktisk funktion för svenskt vidkommande.

Skälen för regeringens förslag

Exporten av kemiska produkter bör kunna regleras

Rätt hanterade är kemiska produkter en oundgänglig nödvändighet i ett modernt samhälle. En felaktig kemikaliehantering kan emellertid leda till stora skador både för människan och miljön. Den omfattande användningen av bekämpningsmedel och konsekvenserna därav illustrerar detta förhållande.

I lagen om kemiska produkter finns inget stöd för att reglera exporten av bekämpningsmedel eller andra kemiska produkter. Såvitt har kunnat utredas förekommer det för närvarande inte heller någon svensk export av i Sverige otillåtna kemiska produkter. Inte heller lär det förekomma en

svensk export av kemikalier som är så kvalificerat farliga, att det vore direkt olämpligt att exportera dem till länder där användningen sannolikt skulle leda till svåra skador på människor och miljön.

Genom olika internationella åtaganden har Sverige åtagit sig att hålla en hög beredskap i frågor om export av förbjudna eller strängt reglerade kemiska produkter. Detta innebär bl. a. att det är nödvändigt att införa en svensk reglering på detta område och därigenom visa omvärlden att Sverige svarar för sina internationella åtaganden. Det kan dessutom på sikt vara nödvändigt att införa en särskild svensk reglering för att undvika att Sverige och de svenska reglerna utnyttjas av den internationella kemikaliehandeln i syfte att kringgå en eventuellt mera restriktiv exportpolitik i andra länder.

För att på det nationella planet fullfölja Sveriges internationella arbete på det sätt det kommit till uttryck i FAO och UNEP bör därför i lagen om kemiska produkter nu öppnas möjligheter för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, att föreskriva om förbud, tillstånd eller särskilda villkor vid export av en kemisk produkt.

Utgångspunkten för en svensk reglering av exporten av kemiska produkter skall vara de riktlinjer som ges i London Guidelines. Genom det notifikationsförfarande som nyss redovisats hålls andra länder och FNs kemikalieregister, IRPTC, informerade om vilka kemiska produkter som är förbjudna eller strängt reglerade i Sverige och vad som gäller för en svensk export. En reglering av den typ som här skisseras bör i fråga om särskilda villkor innefatta regler om förhandsgodkännande (PIC-proceduren). En sådan ordning är avsedd att i första hand hjälpa u-länderna. Det bör ankomma på kemikalieinspektionen att sköta notifikationerna och vara den myndighet som ansvarar för det löpande internationella informationsutbytet.

Inom UNEP pågår ett arbete med att sammanställa en förteckning över kemiska produkter som av många länder har bedömts vara så farliga eller olämpliga i övrigt att de har blivit föremål för förbud eller sträng reglering. Sverige deltar i detta arbete. Kemikalieinspektionen bör både kunna hämta vägledning från och bidra till det i UNEP pågående arbetet.

I likhet med kommittén anser regeringen att frågan om vilka kemiska produkter som skall bli föremål för en särskild exportreglering skall underställas regeringens prövning och i den utsträckning det är sakligt motiverat kemikalieinspektionens.

En reglering kan vara förenad med överväganden av skilda slag. Det kan gälla överväganden av sådant slag som bör vara förbehållet regeringen exempelvis den föreslagna regleringens förenlighet med andra internationella åtaganden. När det däremot gäller frågan om en prövning av produktens farlighet i ett givet sammanhang kan normalt frågan om det föreligger behov av att införa en särskild exportreglering överlåtas åt kemikalieinspektionen att avgöra.

Kemikalieinspektionens beslut om att inte godkänna vissa kemiska bekämpningsmedel i Sverige bygger på omständigheter som inte alltid kan ligga till grund för en eventuell exportreglering av sådana bekämpningsmedel. De svenska besluten grundar sig uteslutande på svenska förhållanden.

I andra länder, där klimatet och förhållandena i övrigt kan vara helt annorlunda, kan det enligt uppgift ibland finnas fog för att göra en annan bedömning. Det fortsatta arbetet både internationellt och i Sverige får dock visa vilka kemiska produkter som kan bli aktuella för exportreglering med hänsyn till omständigheterna.

I fråga om exporten av miljöfarligt avfall skall tilläggas att den hittillsvarande inställningen fortfarande bör gälla. Det är här inte fråga om ett handelsutbyte i normal mening, då exporten går till ett u-land. I enlighet med nu gällande föreskrifter och med beaktande av Basel-konventionen, är det viktigt att som princip slå fast, att varje land som exporterar miljöfarligt avfall har ett självständigt ansvar för att export inte sker till ett land som saknar möjligheter att ta hand om avfallet på ett miljöriktigt sätt. Sverige tillämpar sålunda redan nu principerna i Basel-konventionen.

Det internationella arbete som för närvarande pågår inger förhoppningar om en bättre kontroll av handeln med och användningen av såväl kemiska bekämpningsmedel som andra kemikalier. Emellertid kan konstateras att många länder fortfarande saknar en myndighet som kan genomföra de uppgifter som de numera internationellt vedertagna riktlinjerna om kemikaliekontroll förutsätter. Det är därför viktigt att Sverige tillsammans med andra länder i praktisk handling stödjer ansträngningarna, att varje land skall ha möjlighet att bygga upp en egen kemikaliekontroll. Det är bara på detta sätt som de resultat som har uppnåtts i FN kan få avsett genomslag.

Regeringen vill understryka att införandet av en möjlighet till exportreglering i kemicalislagstiftningen på intet sätt är att uppfatta som en kritik mot den svenska kemiska industrin som, såvitt känt, uppträder ansvarsfullt i sin internationella verksamhet. Förslagen skall i stället ses i ljuset av att Sverige också i fråga om kemikaliehanteringen utformar miljöpolitiken i samklang med den internationella utveckling som den speglas i bl. a. Brundtland-rapporten. I sammanhanget bör även beaktas Sveriges ansvar såsom det har kommit till uttryck i arbetet i berörda FN-organ.

Som regeringen har framhållit i andra sammanhang måste Sverige ta sitt ansvar för att tillsammans med andra länder söka bemästra de stora regionala och globala miljöproblemen. Om dessa problem inte kan lösas, uppstår allvarliga hinder för en positiv ekonomisk och social utveckling i världen. Sveriges bidrag till att på det nationella planet reglera kemikalieexporten skall därför ses som en internationell solidaritetshandling och som en del av arbetet att stödja andra länders utveckling.

Den lagtekniska lösningen m. m.

Den lagtekniska utformning som 1975 års lag givits innebär att det i och för sig är möjligt att utnyttja lagen för att i önskad omfattning reglera exporten av kemiska produkter. Denna lagstiftning har också i enstaka fall tillämpats av regeringen på kemikalieområdet. Det är det emellertid bättre att i lagen om kemiska produkter föra in föreskrifter om exportkontroll. Det är i denna lag och i föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen som det redan finns utförliga bestämmelser om hantering och import av

kemiska produkter. Det framstår därför som mest ändamålsenligt att även knyta frågor om exportreglering av kemiska produkter till kemikalielagstiftningen särskilt som motiven till den föreslagna lagstiftningen har samma utgångspunkt som lagen om kemiska produkter, nämligen omsorgen om människan och hennes miljö.

Enligt 1 § första stycket lagen om kemiska produkter är lagen, som redan nämnts, tillämplig på hantering och import av kemiska produkter. Regeringens förslag i fråga om exportreglering förutsätter att lagens tillämpningsområde utvidgas. Bestämmelsen i 1 § bör därför kompletteras så att lagen också kommer att innefatta möjligheter till exportreglering. Därigenom blir lagen i princip tillämplig även i de fall avsikten är att skydda människors hälsa och miljön utanför Sverige.

11 och 12 §§ lagen om kemiska produkter rör frågor om tillstånd, villkor och förbud vid hantering och import av kemiska produkter. Paragraferna bör också ge möjlighet till ett ingripande vid export av kemiska produkter. Därigenom får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att föreskriva att en kemisk produkt får exporteras endast efter tillstånd, eller att det för export av en sådan produkt skall gälla annat särskilt villkor. Är det av särskild betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med den föreslagna utvidgningen av 12 § rätt att förbjuda export av en kemisk produkt.

Lagen om kemiska produkter bygger på en lagstiftningsmodell som i stort innebär att lagen anger ett antal översiktligt utformade bestämmelser om skyldigheter för den som i ansvarig ställning yrkesmässigt befattar sig med kemiska produkter. Till de olika bestämmelserna har i regel knutits bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att mera i detalj reglera innehållet i dessa olika skyldigheter. Det är alltså genom förordningar och myndighetsföreskrifter som lagens föreskrifter preciseras.

Avsikten är alltså att det är med föreskrifter som bygger på 11 och 12 §§ i den föreslagna nya lydelsen som regeringen avser att Sverige skall uppfylla sina åtaganden om exportrestriktioner enligt reglerna i London Guidelines och de rekommendationer som FAO har beslutat.

Reglerna om förhandsgodkännande av en export kommer alltså i den svenska kemikalielagstiftningen att bygga på de bemyndiganden som finns i 11 och 12 §§. Föreskrifterna om notifiering och förhandsgodkännande för export av vissa kemiska produkter är avsedda att tillämpas på det sätt som anges i de båda FN-organens rekommendationer.

Det bemyndigande till exportförbud som enligt vårt förslag skulle tillföras 12 § skall således normalt inte avse generella förbud, utan t. ex. förbud för export till vissa länder som inom ramen för det internationella samarbetet förklarar sig inte vara beredda att ta emot varan i fråga.

En förutsättning för en effektiv tillsyn i detta sammanhang är att en myndighet har rätt att samla in uppgifter som rör export av kemiska produkter i den utsträckning som behövs för att säkerställa en riktig tillämpning av de exportföreskrifter som kan utfärdas med stöd av 11 och 12 §§. Reglerna om uppgiftsskyldighet i 9 § lagen om kemiska produkter

bör därför utvidgas till att omfatta även uppgifter om export. Denna ändring behövs också som ett led i genomförandet av kemikalieinspektionens förslag om notifikation vid export av farliga kemikalier.

Naturligtvis är inte avsikten med de föreskrifter som kommer att följa på vårt förslag att de skall bli mer omfattande eller betungande för den enskilde exportören än vad Sveriges internationella förpliktelser och övriga åtaganden gentemot omvärlden ger anledning till. Kriteriet för att produkten skall bli föremål för exportreglering är dess farlighet och eventuella användning i länder med bristande kemikaliekontroll. Föreskrifter om exporthinder måste dock utformas med utgångspunkt i att hindra att produkten mot importlandets vilja på omvägar når den från början avsedda destinationen.

Den nya lagstiftningen om reglering av exporten av kemiska produkter bör träda i kraft den 1 juli 1991. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

4 Handelspolitiska synpunkter på ett exportförbud

De föreslagna ändringarna i lagen om kemiska produkter bygger på redan internationellt accepterade rekommendationer. Det finns i sammanhanget emellertid anledning att något belysa frågan om exportförbud från handelspolitisk synpunkt vad gäller ändringarna i produktsäkerhetslagen och livsmedelslagen.

De förslag som regeringen här lägger fram innebär att ett exportförbud skall kunna meddelas bara när det föreligger risk för allvarliga personskador. Som vi har redovisat tidigare finns det många internationella rekommendationer som innebär uppmaningar till exportländer att i nationell lagstiftning införa regler som gör det möjligt att förbjuda export av farliga varor.

De olika handelsöverenskommelser som Sverige är anslutet till, bl. a. frihandelsavtalet med EG, innefattar i fråga om förbud mot handelshinder regelmässigt undantag som innebär att avtalet i fråga inte skall utgöra hinder mot bl. a. exportförbud som krävs för att skydda människors eller djurs hälsa eller liv. En förutsättning för dessa undantags giltighet är att förbuden inte utgör medel för någon godtycklig diskriminering eller innefattar en förtäckt begränsning av handeln.

I Romfördragets artikel 34 anges att kvantitativa exportrestriktioner och åtgärder med motsvarande verkan är förbjudna. Artikeln skall tolkas som ett rent diskrimineringsförbud. Hemmamarknaden får således inte ges någon särskild fördel på bekostnad av de fria varurörelserna mellan medlemsstaterna. Fördragets artikel 36 innehåller undantagsregler. Undantag medges av hänsyn till skydd för människors och djurs hälsa och liv. Detta gäller på sådana områden där det ännu inte finns någon gemenskapsrätt.

En bestämmelse motsvarande artikel 34 finns numera i vårt frihandelsavtal med EG liksom bland de regler som styr handeln mellan EFTA-länderna. Bakgrunden till dessa bestämmelser är att hemmamarknaden inte får tillförsäkra sig någon särskild fördel.

Det kan också märkas att EG har utfärdat exportförbudsbestämmelser för vissa specifika varugrupper, bl. a. i direktivet om s. k. farliga produktimitationer. Vi har redan redovisat att frågan om ett mer generellt exportförbud har aktualiserats i Europaparlamentet och att det såväl i som utanför Europa finns länder som har föreskrifter om exportförbud.

Mot den nu redovisade bakgrunden och med beaktande av att det finns länder inom EG, t. ex. Frankrike, som redan har en sådan reglering som regeringen nu föreslår, gör vi bedömningen att förslaget inte kan anses utgöra något sådant handelshinder som strider mot föreliggande frihandelsavtal. Att hindra export av en vara som av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet inte kan tillåtas på den egna marknaden och där åtgärden inte motiveras av protektionistiska hänsyn torde tvärtom komma att ligga väl i linje med Sveriges förpliktelser enligt ett eventuellt kommande EES-avtal.

5 Kostnadskonsekvenser

Frågor om exportförbud torde inte bli särskilt vanliga och när de aktualiseras torde detta ske i samband med att det finns anledning till ingripande med andra åtgärder enligt produktsäkerhetslagen, särskilt säljförbud. Problemen blir i huvudsak gemensamma och något nämnvärt merarbete för myndigheterna kan inte väntas uppkomma. Regeringens förslag i denna del torde därför inte komma att innebära något behov av ökade resurser för berörda myndigheter.

Inte heller frågan om förbud mot återutförsel av livsmedel torde komma att aktualiseras särskilt ofta. Vi menar därför att vårt förslag i denna del inte kommer att innebära något behov av ökade resurser för administration.

Däremot kan förslagen medföra kostnader för enskilda, företag och kommuner som bedriver utrikes handel. Dessa kostnader kan dock beräknas bli av begränsad omfattning.

Mot bakgrund av det inte obetydliga arbete som kemikalieinspektionen redan har utfört genom att notifiera IRPTC om de svenska besluten om inskränkningar av användningen av bekämpningsmedel m. m., innebär förslagen i fråga om en exportreglering av farliga kemikalier inte något behov av ökade resurser för myndighetens del. Inte heller i övrigt menar vi att förslagen i denna del kommer att innebära något behov av ökade resurser för administration.

6 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad som anförts i det föregående har inom civildepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i produktsäkerhetslagen (1988:1604),
2. lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511).

Förslaget 2 har upprättats i samråd med jordbruksdepartementet.

Vidare har inom miljödepartementet upprättats förslag till

3. lag om ändring i lagen (1985:426) om kemiska produkter.

Förslagen 1 och 2 har granskats av lagrådet. De till lagrådet remitterade lagförslagen återfinns i *bilaga 4* till denna proposition. Förslaget 3 har inte granskats av lagrådet eftersom saken är av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

7 Specialmotivering

7.1 Förslaget till lag om ändring i produktsäkerhetslagen (1988:1604)

1 §

I paragrafen har förts in en ny punkt om att en näringsidkare med stöd av lagen även får förbjudas att exportera varor (exportförbud).

6 a §

I paragrafen, som är ny och som i huvudsak har utformats efter mönster av regeln om säljförbud i 6 §, har tagits in bestämmelser som gör det möjligt för marknadsdomstolen att förbjuda en näringsidkare att exportera en vara. Förutsättningen för att ett exportförbud skall få meddelas är att det finns särskilda risker för att varan orsakar allvarliga personskador.

Med uttrycket särskilda risker avses detsamma som i 6 § (jfr prop. 1988/89:23 s. 87). Det uppställda skaderekvisitet är dock strängare än det som gäller för säljförbud genom att den befarade skadan skall vara allvarlig.

I likhet med 6 § är bestämmelsen tillämplig på varje näringsidkare som tillhandahåller varor, oavsett i vilket säljled han verkar.

På motsvarande sätt som i fråga om säljförbud får exportförbudet också avse andra varor, som liknar den som avses med ett förbud och som innebär samma skaderisker. Med uttrycket samma skaderisker avses såväl nivån på risken som arten av skada.

Vid tillämpningen av produktsäkerhetslagen gäller allmänt att produktsäkerhetsåtgärderna kan begränsas i olika hänseenden. Det är här fråga om partiella eller selektiva åtgärder. Selektiva åtgärder kan i vissa fall vara motiverade också när det gäller ett exportförbud.

Exportförbud skall i princip vara generella, dvs. gälla för alla länder. För att möjligheten att meddela exportförbud inte skall medföra ett obehörigt intrång i ett annat lands självbestämmanderätt bör emellertid i ett beslut om exportförbud undantag göras för ett land, vars myndigheter t.ex. begärt att få motta varan.

Exportförbud kan ha effekter på vår utrikeshandel. Det kan därför finnas skäl att konsumentombudsmannen samråder med kommerskollegium innan han väcker talan vid marknadsdomstolen angående exportförbud. Under vissa omständigheter kan det åligga kollegiet att notifiera tilltänkta beslut i enlighet med Sveriges förpliktelser i överenskommelserna inom GATT och EFTA om tekniska handelshinder.

Exportförbud skall bara kunna drabba kvalificerat farliga varor, varför framställningar om detta måste antas bli mycket sällsynta. I de fall då frågan aktualiseras kan det emellertid tänkas att marknadsdomstolen redan har meddelat ett generellt exportförbud. Ett sådant beslut hindrar dock inte att frågan prövas på nytt. Enligt 20 § produktsäkerhetslagen kan nämligen förnyad prövning ske när ändrade förhållanden eller annat särskilt skäl föranleder det.

Möjligheten att hos domstolen begära omprövning av ett förbud står öppen för varje part som omfattas av beslutet. Talan om omprövning kan således föras av en näringsidkare som beslutet rör. Konsumentombudsmannen bör i ett sådant ärende medverka till att frågan kan avgöras skyndsamt. Om parterna är ense torde förutsättningar finnas för att ärendet skall kunna avgöras på handlingarna.

I allmänhet torde frågan om ett exportförbud komma att aktualiseras när det finns anledning till ingripande med andra åtgärder enligt produktsäkerhetslagen, t. ex. säljförbud. Det finns dock inte något som hindrar att frågan om exportförbud tas upp till separat behandling. Det kan t. ex. tänkas att företaget och tillsynsmyndigheten är överens om att varan inte skall säljas här i landet, men att enighet inte kan nås om exportförbud därför att man har skilda uppfattningar i frågan om förutsättningar föreligger för meddelande av ett sådant förbud.

Det kan också finnas andra fall där undantag från exportförbud kan vara motiverade. Ett sådant fall kan vara att ett företag har importerat en produkt som senare visar sig vara farlig och att företaget därför vill skicka tillbaka produkten. Vid bedömningen av frågan om exportförbud bör i detta fall beaktas importörens behov av att returnera varan. I vissa fall kan det vara tillräckligt att ett prov skickas tillbaka som bevis för att produkten var behäftad med fel. Om produkten måste repareras eller annars reconditioneras hos tillverkaren, är det också skäligt att undantag från exportförbud görs. I beslutet om exportförbud måste då anges vart varan utan hinder av exportförbudet får sändas.

En annan form av villkorat förbud kan vara att produkten får exporteras sedan den har gjorts ofarlig genom reparation.

Av 21 § följer att ett exportförbud, om det finns särskilda skäl, kan meddelas även för tiden till dess frågan slutligt har avgjorts. Vid prövningen bör hänsyn tas inte bara till befärade skaderisker utan också till de konsekvenser ett beslut får för den eller de näringsidkare som drabbas av det. Kostnader kan uppstå för företaget, om leveranstiden inte kan hållas. Andra problem kan aktualiseras om det gäller produkter med en begränsad hållbarhetstid. Kostnader för lagerhållning måste också vägas in vid bedömningen. Ett interimistiskt förbud bör därför meddelas endast om det är sannolikt att beslutet kommer att följas av ett slutligt avgörande med i stort sett samma innebörd.

17 §

Enligt bestämmelserna i *andra stycket* har vissa sammanslutningar tillerkänts en subsidiär talerätt vid marknadsdomstolen. I frågor om exportför-

bud finns dock inte samma behov av möjligheter för någon annan än konsumentombudsmannen att kunna väcka talan. I nämnda frågor har därför gjorts ett undantag beträffande den subsidiära talerätten.

Prop. 1990/91:91

22 §

I *första stycket punkt 2* ges konsumentombudsmannen rätt att, på samma sätt som gäller beträffande t. ex. säljförbud, vid vite förbjuda en näringsidkare att exportera en vara.

Ikraftträdande

Lagen avses träda i kraft den 1 juli 1991.

7.2 Förslaget till lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)

11 a §

I en ny paragraf, 11 a §, har tagits in bestämmelser som gör det möjligt att förbjuda återutförelse av livsmedel som inte får föras in i landet och som förvaras på ett tullupplag eller tulllager eller i en frihamn. Avsikten är inte att förbudet skall kunna meddelas så snart ett livsmedel inte godtas för införelse eller försäljning i Sverige. Tillsatser av olika slag som är förbjudna i Sverige kan godtas i andra länder. För ett förbud krävs att livsmedlet skall vara kvalificerat farligt, dvs. kunna orsaka allvarliga personskador.

27 §

I 27 § *tredje stycket* har tagits in bestämmelser om att ett livsmedel som inte får återutföras skall förstöras, om det inte finns särskilda skäl som talar mot detta. Ett sådant skäl kan t. ex. vara att livsmedlet på ett godtagbart och otvetydigt sätt omvandlas till djurfoder.

Ikraftträdande

Lagen avses träda i kraft den 1 juli 1991.

7.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:426) om kemiska produkter

1 §

Paragrafens *första stycke* har utvidgats på det sättet att lagen också innefattar förfaranden som innebär export. De materiella reglerna i lagen kan alltså bli tillämpliga även för den som exporterar en kemisk produkt.

I 9 § har förts in en skyldighet för den som yrkesmässigt exporterar en kemisk produkt att till den myndighet som regeringen bestämmer och i den omfattning regeringen eller — efter regeringens bemyndigande — myndigheten föreskriver lämna de uppgifter om produkten och dess hantering som kan behövas för att bedöma hälso- och miljörisker.

Av 12—16 §§ förordningen (1985:835) om kemiska produkter (ändrad senast 1990:557) framgår kemikalieinspektionens skyldighet att föra ett särskilt produktregister samt vilka uppgiftsskyldigheter för den enskilde som för närvarande följer eller kan följa av bestämmelserna i 9 §. Det bör dock framhållas att paragrafen också ger utrymme för sådana uppgiftssamlingar som kan behövas vid sidan av produktregistret t. ex. en kartläggning av exporten.

11 §

Vad som sägs i 11 § om tillstånd och villkor skall också kunna gälla vid export av en kemisk produkt. Genom att paragrafens tillämpningsområde till följd av tillägget i 1 § vidgas kan alltså en särskild reglering av export av kemiska produkter införas. En sådan reglering blir aktuell i fråga om föreskrifter om notifiering vid export på det sätt som framgår av de rekommendationer som UNEP har antagit i London Guidelines och de riktlinjer som FAO har fastställt (jfr avsnitt 3.1.4).

12 §

I 12 § har förts in en möjlighet att av miljö- eller hälsoskäl förbjuda export av en kemisk produkt. I den allmänna motiveringen (avsnitt 3.2) har redogjorts för bakgrunden till frågan om exportförbud. Syftet är att kunna uppfylla de internationella åtaganden som Sverige gör på kemikalieområdet. Ett exportförbud torde i detta sammanhang normalt avse vissa produkter och länder. I övrigt gäller fortfarande de motiv som redovisas i specialmotiveringen till prop. 1984/85: 118 (s. 50).

Ikraftträdande

Lagen avses träda i kraft den 1 juli 1991.

8 Ärendet till riksdagen

Regeringen föreslår

att riksdagen antar förslagen till

1. lag om ändring i produktsäkerhetslagen (1988:1604),
2. lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511),
3. lag om ändring i lagen (1985:426) om kemiska produkter.

Propositionens lagförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i produktsäkerhetslagen (1988:1604)

Prop. 1990/91:91
Propositionens
lagförslag

Härigenom föreskrivs i fråga om produktsäkerhetslagen (1988:1604) dels att 1, 17 och 22 §§ skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 6 a §, och närmast före denna paragraf en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag har till ändamål att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. För detta ändamål får en näringsidkare

1. åläggas att lämna *säkerhetsinformation*,
2. förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster (*säljförbud*),
3. åläggas att lämna *varningsinformation*,
4. åläggas att återkalla varor och tjänster (*återkallelse*).
4. åläggas att återkalla varor och tjänster (*återkallelse*).
5. förbjudas att exportera varor (*exportförbud*).

Lagen tillämpas i fråga om varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna inte obetydlig omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk.

Exportförbud

6 a §

Tillhandahåller en näringsidkare en vara som innebär särskild risk för allvarlig skada på person, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att exportera varan. Förbudet får även avse annan liknande vara med samma skaderisk.

17 §

Finns en tillsynsmyndighet att ett åläggande eller ett förbud enligt 5–9 § eller 12 § tredje stycket behövs, skall myndigheten överlämna frågan till konsumentombudsmannen. Delar konsumentombudsmannen tillsynsmyndighetens uppfattning, skall han ansöka hos marknadsdomstolen om sådant åläggande eller förbud.

Beslutar i *ett visst fall* en tillsynsmyndighet att inte framställa en begäran enligt första stycket eller konsumentombudsmannen att inte göra ansökan hos marknadsdomstolen, får ansökan göras av en sammanslutning av konsumenterna, arbetstagare eller näringsidkare.

Beslutar i *något annat fall än som avses i 6 a §* en tillsynsmyndighet att inte framställa en begäran enligt första stycket eller konsumentombudsmannen att inte göra ansökan hos marknadsdomstolen, får ansökan göras av en sammanslutning av konsumenterna, arbetstagare eller näringsidkare.

22 §

Om de i visst fall, som inte är av större vikt, finns förutsättningar för ett åläggande eller ett förbud enligt 5—9 § eller 12 § tredje stycket, får konsumentombudsmannen efter begäran som sägs i 17 § vid vite

1. ålägga näringsidkaren att lämna säkerhetsinformation eller varningsinformation enligt 12 § tredje stycket (*informationsföreläggande*),

2. förbjuda näringsidkaren att fortsätta tillhandahålla en vara eller en tjänst (*förbuds-föreläggande*),

2. förbjuda näringsidkaren att fortsätta tillhandahålla en vara eller en tjänst *eller att exportera en vara (förbuds-föreläggande)*.

3. ålägga näringsidkaren att återkalla en vara eller en tjänst eller att medverka till återkallelse enligt 12 § tredje stycket (*återkallelseföreläggande*).

För att bli gällande skall föreläggandet godkännas omedelbart eller inom viss tidsfrist. Ett godkänt föreläggande gäller som ett åläggande eller ett förbud av marknadsdomstolen enligt 5—9 § eller 12 § tredje stycket. Ett godkännande som inkommer sedan den i föreläggandet utsatta tidsfristen har gått ut är utan verkan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

2 Förslag till

Lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)

Prop. 1990/91:91
Propositionens
lagförslag

Härigenom föreskrivs i fråga om livsmedelslagen (1971:511)

dels att 27 § skall ha följande lydelse.

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 a §

Om livsmedel, som förvaras på ett tullupplag eller tullager eller i en frihamn, kan orsaka allvarliga personskador, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förbjuda att de återutförs.

27 §¹

Tillsynsmyndigheten får ta hand om en vara som saluhålls eller som uppenbart är avsedd att saluhållas i strid med 16–18 §§. Tillsynsmyndigheten får vidare ta hand om en vara som avses med ett föreläggande eller ett förbud enligt 25 §, om föreläggandet eller förbudet inte följs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka åtgärder som skall vidtas med kött som med stöd av första stycket tagits om hand i samband med slakt.

Om en vara i annat fall än som avses i andra stycket tagits om hand får ägaren under tillsynsmyndighetens kontroll göra varan duglig till livsmedel eller använda den för annat ändamål. *I annat fall* skall varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg.

Om en vara i *något* annat fall än som avses i andra stycket *har* tagits om hand, får ägaren under tillsynsmyndighetens kontroll göra varan duglig till livsmedel eller använda den för *något* annat ändamål. *Annars* skall varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg.

Tillsynsmyndigheten skall låta förstöra också sådana varor som omfattas av ett förbud enligt 11 a §, om det inte finns särskilda skäl för något annat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

¹ Senaste lydelse 1989:461.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1985:426) om kemiska produkter

Prop. 1990/91:91

Propositionens
lagförslag

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1985:426) om kemiska produkter

dels att 1, 9, 11 och 12 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 5 § skall lyda "Skyldigheter vid hantering, import och export av kemiska produkter".

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag är tillämplig på hantering och import av kemiska ämnen och beredningar (kemiska produkter). Lagens syfte är att förebygga att skador på människors hälsa eller i miljön förorsakas av kemiska ämnens inneboende egenskaper.

Denna lag är tillämplig på hantering, import och export av kemiska ämnen och beredningar (kemiska produkter). Lagens syfte är att förebygga att skador på människors hälsa eller i miljön förorsakas av kemiska ämnens inneboende egenskaper.

Om det är påkallat från hälso- eller miljöskyddssynpunkt får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att lagens bestämmelser om kemiska produkter skall tillämpas på varor, som innehåller eller har behandlats med en sådan produkt.

9 §

Den som yrkesmässigt hanterar eller importerar en kemisk produkt skall till den myndighet som regeringen bestämmer och i den omfattning regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, myndigheten föreskriver lämna de uppgifter om produkten och dess hantering som kan behövas för att bedöma hälso- eller miljörisiker.

Den som yrkesmässigt hanterar, importerar eller exporterar en kemisk produkt skall till den myndighet som regeringen bestämmer och i den omfattning regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, myndigheten föreskriver lämna de uppgifter om produkten och dess hantering som kan behövas för att bedöma hälso- eller miljörisiker.

11 §

Om det behövs från hälso- eller miljöskyddssynpunkt, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att en kemisk produkt får hanteras eller importeras endast efter tillstånd eller att för hantering eller import av en sådan produkt skall gälla annat särskilt villkor.

Om det behövs från hälso- eller miljöskyddssynpunkt, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att en kemisk produkt får hanteras, importeras eller exporteras endast efter tillstånd eller att för hantering, import eller export av en sådan produkt skall gälla annat särskilt villkor.

12 §

Är det av särskild betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt, får regeringen eller den myndighet

Är det av särskild betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt, får regeringen eller den myndighet

Nuvarande lydelse

som regeringen bestämmer förbjudna hantering *eller* import av en kemisk produkt.

Föreslagen lydelse

som regeringen bestämmer förbjudna hantering, import *eller export* av en kemisk produkt.

Prop. 1990/91:91

Propositionens

lagförslag

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

Sammanfattningen i produktåterkallelsekommitténs betänkande (SOU 1988:56) Export av farliga varor

I Sverige saknas generell lagstiftning som reglerar exporten av farliga varor. Av den redogörelse vi lämnar för *gällande rätt* (---) framgår att bestämmelser i ämnet bara finns för några speciella varugrupper. Vi har fått till uppgift att ta ställning till frågan, om regler angående förbud mot export av farliga varor bör införas.

Den internationella debatten har visat att sådan export kan ge upphov till olika *problem* (---). Utvecklingsländerna har inte alltid den lagstiftning och organisation som gör det möjligt för dem att kontrollera och vid behov reglera importen av farliga varor samt försäljningen av dem på hemmamarknaden. Uppmärksamheten har härvid riktats främst mot bekämpningsmedel och andra kemikalier samt mot läkemedel. Andra problem vid export av farliga varor gör sig gällande oavsett typen av mottagarland. I länderna har i regel både lagstiftning och myndigheter för produktkontroll som gör det möjligt att skydda medborgarna mot risker för skador av farliga produkter. Emellertid visar erfarenheterna att farliga produkter ändå kan komma ut på marknaden och vålla skador innan de upptäcks. Detta medför behov av åtgärder särskilt beträffande konsumentprodukter.

Problemen har uppmärksamats av flera *internationella* organisationer (---). Rekommendationer om *notifikation* vid export av farliga varor har lämnats av UNEP och OECD beträffande kemikalier och av FAO särskilt beträffande bekämpningsmedel. Rekommendationerna innebär att andra länder skall informeras om beslut varigenom en användning av sådana produkter förbjudits eller underkastats långtgående begränsningar samt att vid export av produkterna i fråga exportören eller exportlandets myndigheter skall underrätta kontrollmyndigheterna i mottagarlandet. EG har genom förordning nyligen för sitt vidkommande infört ett sådant notifikationssystem. I FN:s resolution 37/137 om skydd mot produkter som är skadliga för hälsa och miljö rekommenderas att produkter, som förbjudits för inhemsk konsumtion och försäljning därför att de bedömts vara farliga för hälsa och miljö, får försälas utomlands endast om mottagarlandet har begärt det eller officiellt godkänt konsumtion av produkten. Denna typ av reglering, som kan förekomma i olika varianter med avseende på förutsättningarna för att export skall få äga rum, brukar kallas för *PIC-system* (prior informed consent). Ännu ett steg till förebyggande av att skador orsakas av att farliga produkter exporteras kan tas om exportländerna meddelar formliga *exportförbud*, som alltså gäller oavsett vad som sker i mottagarlandet. OECD har år 1979 antagit en rekommendation som innebär att medlemsländerna skall sträva efter att tillse att varor som ej får säljas på eller som är återkallade från hemmamarknaden, därför att de är så riskabla att de medför en allvarlig och direkt fara för liv, hälsa och säkerhet för konsumenterna, inte exporteras till andra länder.

Utgångspunkten i vårt arbete har varit att det är etiskt oförsvarligt att till andra länder exportera produkter som av hänsyn till risken för allvarlig skada på person eller i miljön inte får användas här i landet (---). Avsteg

från denna princip kan emellertid vara motiverade. Viktigast är fall när mottagarlandet gör andra riskvärderingar än de som görs här i landet.

En aspekt som måste beaktas när det gäller export av farliga varor till framför allt u-länder är svårigheten att vinna gensvar och därmed effektivitet för regleringar som från u-ländernas sida kan uppfattas som intrång i deras suveränitet. Enligt vår mening bör Sveriges åtgärder stå i samklang med den internationella utvecklingen på området.

Vi har inte kunnat konstatera annat än att det svenska näringslivet uppträder ansvarsmedvetet när det gäller export av farliga produkter. En restriktiv hållning mot export av hälso- och miljöfarliga varor torde därför inte medföra att näringslivet sett som helhet behöver ändra sin praxis. Inte minst med tanke på de allvarliga skadeverkningar som bekämpningsmedel och läkemedel kan föra med sig i u-länderna bör dock finnas en beredskap så att exportförbud kan meddelas om en akut situation skulle göra det nödvändigt. Avgörande för oss har varit kravet på internationell solidaritet. Sverige har i olika sammanhang varit drivande i miljöfrågor. Sverige bör därför föregå med gott exempel när det gäller att reglera de problem som export av farliga varor kan föra med sig. Detta kan också leda till ökad good-will i u-länderna för det svenska näringslivet.

Kemikalieinspektionen har utarbetat ett förslag om *notifikation och informationsskyldighet* i fråga om vissa kemiska produkter enligt de principer som utarbetats inom UNEP, OECD och FAO. Förslaget bereds nu inom regeringskansliet. Vi delar kemikalieinspektionens uppfattning att ett notifikationssystem bör införas i Sverige. Sedan förslaget framlades har, som nämnts, EG för sin del antagit ett sådant notifikationssystem. ---, vilket utgör ytterligare ett skäl för motsvarande åtgärd från svensk sida. Vad angår systemets närmare utformning anser vi att det bör anpassas till EG-förordningen.

Vi förordar att Sverige i det internationella arbetet verkar för att ett effektivt *PIC-system* kommer till stånd. Under förutsättning att så sker bör Sverige på ett tidigt stadium ansluta sig till systemet ---.

En förutsättning för att ett PIC-system skall fungera är att det finns en samarbetspartner som vid mottagandet av exportanmälningar kan godkänna eller motsätta sig exporten. Ett PIC-system bör därför tillämpas endast i förhållande till länder som förklarat sig vilja delta i systemet och som utsett myndigheter att i anledning av exportanmälningar godkänna eller motsätta sig export. Det är främst u-ländernas intressen som bör tillgodoses. Systemet bör kunna omfatta sådana bekämpningsmedel och industrikemikalier, eventuellt även läkemedel, vilkas användning är förenad med stora risker för allvarlig skada på person eller i miljön.

Vi har under vårt arbete tagit ställning till frågan hur förfarandet i ett PIC-system skulle kunna utformas. I slutfasen av vårt arbete har en av UNEP tillsatt arbetsgrupp sammanträtt och kommit fram till andra utgångspunkter för ett PIC-system. Med hänsyn bl. a. till UNEP-arbetets ännu förberedande karaktär har vi inte funnit anledning att lägga fram förslag till ett svenskt PIC-system baserat på arbetsgruppens tankegångar. Vi redovisar därför kortfattat våra hittillsvarande överväganden rörande förfarandet och anför därefter synpunkter på arbetsgruppens tankegångar.

Enligt vår bedömning finns det, om dessa tankgångar läggs till grund för det fortsatta arbetet, förutsättningar att utveckla ett PIC-system som kan fungera väl i praktisk tillämpning.

Det finns ämnen som är så farliga för mänskligt liv och den biologiska miljön att de inte bör få användas någonstans. Enligt vår uppfattning bör det finnas en beredskap så att export av verkligt farliga kemikalier och läkemedel kan förhindras om det behövs. Vi föreslår därför att föreskrifter införs som ger regeringen möjlighet att utfärda *exportförbud* ---. Av skäl som närmare redovisas i betänkandet anser vi att föreskrifterna bör tas in i lagen om kemiska produkter och läkemedelsförordningen och inte, som i och för sig vore möjligt, utfärdas med stöd av lagen (1975:85) med bemyndigande att meddela föreskrifter om in- eller utförsel av varor. Exportförbud för en *kemikalie* eller ett *läkemedel* torde vara motiverat endast om det finns stor risk för att människor vid användning av ifrågavarande preparat i u-länderna kommer att drabbas av allvarliga skador till liv eller hälsa eller för att allvarliga skador kan uppstå i miljön. Även om förhållandena i u-länderna utgör motivet för att export av särskilt farliga kemikalier och läkemedel skall kunna förbjudas bör inte ett exportförbud begränsas till att gälla enbart vissa länder. Vi föreslår att exportförbud får gälla generellt. Förbud mot export av kemikalier och läkemedel torde bli mycket sällsynta. Sådana beslut förutsätter också handelspolitiska bedömningar, och vi föreslår därför att de meddelas av regeringen i förordning. Det bör ankomma på tillsynsmyndigheterna, främst kemikalieinspektionen, naturvårdsverket och socialstyrelsen, att lägga fram förslag om att export av en kemikalie eller ett läkemedel skall förbjudas.

När det gäller *livsmedel* föreslår vi att en bestämmelse tas in i livsmedelslagen av innebörd att ifall ett livsmedel, som förvaras på tullupplag eller tullager eller i frihamn, kan orsaka allvarlig skada på person, regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får förbjuda att det återutförs ---.

Vad angår *konsumentprodukter* behövs i första hand en möjlighet att hindra export av varor som kan medföra oväntade risker och därför vålla skada innan det importerande landets egen produktkontroll hinner ingripa. Vi förordar att ett tillägg görs till den nya produktsäkerhetslag, som regeringen nyligen föreslagit i proposition till riksdagen (prop. 1988/89:23), av innebörd att om det av särskilda skäl krävs för att hindra att en vara orsakar allvarlig skada på person, marknadsdomstolen skall kunna förbjuda export ---. Förslaget står i god överensstämmelse med OECD:s rekommendation av år 1979.

Enligt förslaget till produktsäkerhetslag är det i första hand företagens egen uppgift att svara för en fullgod säkerhet. Även när det gäller export av farliga produkter bör ansvaret i första hand vila på företagen och uppkommande frågor om tillrädligheten av export kunna lösas genom samråd mellan företagen och de myndigheter som har ett tillsynsansvar för produkterna i fråga. I sista hand bör dock marknadsdomstolen kunna pröva frågan om exportförbud. I allmänhet torde frågan om sådant förbud komma upp samtidigt med att en fråga om säljförbud eller återkallelse prövas av marknadsdomstolen. Vi föreslår dock mer restriktiva förutsättningar

för exportförbud än för säljförbud och återkallelse. Möjlighet bör finnas att pröva frågan om exportförbud separat.

Exportförbuden föreslås bli vitessanktionerade och efterlevnaden övervakas av tillsynsmyndigheterna. Även i övrigt bör den ordning som föreslagits beträffande handläggningen av ärenden enligt produktsäkerhetslagen kunna tillämpas när fråga uppkommer om exportförbud beträffande konsumentprodukter.

När marknadsdomstolen tar ställning till frågan om exportförbud för en konsumentprodukt som importerats till Sverige, bör domstolen också pröva om importören skall få reexportera den till tillverkaren. Är det fråga om mycket farliga produkter eller föreligger risk att varan kommer att säljas på utländska marknader talar starka skäl mot att reexport skall tillåtas.

Vi har inte kunnat finna att de förslag vi lägger fram kan försvåra den svenska anpassningen till EG eller eljest väcka betänkligheter från handelspolitiska synpunkter.

Vi är inte eniga. Två av oss (ledamöterna Lars Dahllöf och Anders Stenlund) har reserverat sig och konstaterar i sin *reservation* att det inte finns behov av att införa regler om *exportförbud*. Det kan inte hävdas att etiskt oförsvarlig export förekommer från Sverige. Som framgått har inte kunnat konstateras annat än att det svenska näringslivet tar sitt ansvar och inte utsätter användarna i importländerna för oväntade risker för skador. Inget tyder heller på att detta skulle ändra sig i framtiden. Att trots det söka "gå före" med nya regleringar kan inte vara att rätt utnyttja lagstiftningsinstrumentet, allra helst som ingripande redan kan ske enligt 1975 års bemyndigandelag. Däremot kan majoritetens förslag skapa missförstånd om vad som faktiskt förekommer, till skada för de utpekade industrigrenarna.

Att komplettera produktsäkerhetslagen med en exportklausul kan utgöra ett led i EG-anpassningen på området. Reservanterna menar dock att utvecklingen inom EG bör avvaktas innan en sådan åtgärd genomförs.

Dahllöf och Stenlund är positiva till etableringen av ett *notifikationssystem* som är anpassat till det system som nyligen införts i EG.

De avvisar däremot den *PIC-modell* som skisseras i betänkandet och som bygger på att exporten skall godkännas av mottagarlandet i varje enskilt fall. Ett internationellt utbrett PIC-system enligt de principer som f. n. diskuteras inom UNEP tillgodoser på ett helt annat sätt kraven på rättssäkerhet och förutsebarhet.

Lagförslagen i produktåterkallelsekommitténs betänkande (SOU 1988:56) Export av farliga varor

Prop. 1990/91:91
Bilaga 2

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1985:426) om kemiska produkter

Härigenom föreskrivs att 12 § lagen (1985:426) om kemiska produkter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

Är det av särskild betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förbjuda hantering eller import av en kemisk produkt.

Om det av särskilda skäl krävs för att hindra att en kemisk produkt orsakar allvarlig skada på person eller i miljön, får regeringen förbjuda export av produkten.

Denna lag träder i kraft den

Lag om ändring i läkemedelsförordningen (1962:701)

Härigenom föreskrivs att i läkemedelsförordningen (1962:701) skall införas en ny paragraf, 9 §, och närmast före 9 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om utförsel

9 §¹

Om det av särskilda skäl krävs för att hindra att ett läkemedel orsakar allvarlig skada på person, får regeringen förbjuda utförsel av läkemedlet.

Denna lag träder i kraft den

¹ Upphävd genom 1973:1010.

Härigenom föreskrivs att 11 och 27 §§ livsmedelslagen (1971:511) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*11 §¹

Om det är påkallat från hälso- eller näringssynpunkt, kan regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förbjuda eller föreskriva villkor för hantering eller införsel till riket av visst slag av livsmedel.

Om ett livsmedel, som förvaras på tullupplag eller tullager eller i frihamn, kan orsaka allvarlig skada på person, får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer förbjuda att det återutförs.

27 §

Tillsynsmyndighet får taga hand om vara som saluhålles eller uppenbart är avsett att saluhållas i strid med 16—18 §. Tillsynsmyndighet får vidare taga hand om vara som avses med föreläggande eller förbud enligt 25 §, om föreläggandet eller förbudet ej efterkommes.

Har vara tagits om hand enligt första stycket får varans ägare under tillsynsmyndighetens kontroll göra den duglig till livsmedel eller använda den för annat ändamål. Eljest skall varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg.

Vara som omfattas av förbud enligt 11 § andra stycket får förstöras genom en tillsynsmyndighets försorg.

Denna lag träder i kraft den

¹ Senaste lydelse 1975:733.

Härigenom föreskrivs att 1, 6 och 22 §§ produktsäkerhetslagen (1988:000) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

Denna lag har till ändamål att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. För detta ändamål får en näringsidkare

Denna lag har till ändamål att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. För detta ändamål får en näringsidkare

1. åläggas att lämna *säkerhetsinformation*.

1. åläggas att lämna *säkerhetsinformation*.

2. förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster (*säljförbud*),

2. förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster (*säljförbud*),

3. åläggas att lämna *varningsinformation*,

3. åläggas att lämna *varningsinformation*,

4. åläggas att återkalla varor och tjänster (*återkallelse*).

4. åläggas att återkalla varor och tjänster (*återkallelse*),

5. *förbjudas att exportera varor (exportförbud)*.

Lagen tillämpas i fråga om varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna i inte obetydlig omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk.

Lagen tillämpas i fråga om varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna i inte obetydlig omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk.

6 §

Tillhandahåller en näringsidkare en vara eller en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att fortsätta med det. Förbudet får även avse annan liknande vara eller tjänst med samma skaderisk.

Om det av särskilda skäl krävs för att hindra att en vara, som tillhandahålls av en näringsidkare, orsakar allvarlig skada på person, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att exportera den. Förbudet får även avse annan liknande vara med samma skaderisk.

22 §

Om det i visst fall, som inte är av större vikt, finns förutsättningar för ett åläggande eller ett förbud enligt 5–9 § eller 12 § tredje stycket, får konsumentombudsmannen efter begäran som sägs i 17 § vid vite

Om det i visst fall, som inte är av större vikt, finns förutsättningar för ett åläggande eller ett förbud enligt 5–9 § eller 12 § tredje stycket, får konsumentombudsmannen efter begäran som sägs i 17 § vid vite

1. ålägga näringsidkaren att läm-

1. ålägga näringsidkaren att läm-

na säkerhetsinformation eller varningsinformation eller att medverka till varningsinformation enligt 12 § tredje stycket (*informationsföreläggande*).

2. förbjuda näringsidkaren att fortsätta tillhandahålla en vara eller en tjänst (*förbudsföreläggande*).

3. ålägga näringsidkaren att återkalla en vara eller en tjänst eller att medverka till återkallelse enligt 12 § tredje stycket (*återkallelseföreläggande*).

För att bli gällande skall föreläggandet godkännas omedelbart eller inom viss tidsfrist. Ett godkänt föreläggande gäller som ett åläggande eller ett förbud av marknadsdomstolen enligt 5–9 § eller 12 § tredje stycket. Ett godkännande som inkommer sedan den i föreläggandet utsatta tidsfristen har gått ut är utan verkan.

Denna lag träder i kraft den

na säkerhetsinformation eller varningsinformation eller att medverka till varningsinformation enligt 12 § tredje stycket (*informationsföreläggande*).

2. förbjuda näringsidkaren att fortsätta tillhandahålla en vara eller en tjänst *eller att exportera en vara* (*förbudsföreläggande*).

3. ålägga näringsidkaren att återkalla en vara eller en tjänst eller att medverka till återkallelse enligt 12 § tredje stycket (*återkallelseföreläggande*).

De remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet (SOU 1988: 56) Export av farliga produkter

Prop. 1990/91: 91
Bilaga 3

Efter remiss av betänkandet har yttranden kommit in från:

Hovrätten för Västra Sverige

Kammarrätten i Göteborg

Kommerskollegium

Marknadsdomstolen

Konsumentverket

Statens livsmedelsverk

Kemikalieinspektionen

Socialstyrelsens läkemedelsavdelning

Generaltullstyrelsen

Statens naturvårdsverk

Statskontoret

Riksrevisionsverket

Statens kärnkraftsinspektion

Sveriges Industriförbund

Grossistförbundet Svensk Handel

Stockholms Handelskammare

Kemikontoret

Läkemedelsindustriföreningen

Sveriges Livsmedelsindustriförbund

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)

Svenska tulltjänstemannaförbundet

Health Action International Sweden (HAI)

Kooperativa Konsumentgillesförbundet

1 Förslag till

Lag om ändring i produktsäkerhetslagen (1988:1604)

Härigenom föreskrivs i fråga om produktsäkerhetslagen (1988:1604)

dels att 1, 17 och 22 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 6 a §, och närmast före denna paragraf en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag har till ändamål att motverka att varor och tjänster orsakar skada på person eller egendom. För detta ändamål får en näringsidkare

1. åläggas att lämna *säkerhetsinformation*,

2. förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster (*säljförbud*),

3. åläggas att lämna *varningsinformation*,

4. åläggas att återkalla varor och tjänster (*återkallelse*).

4. åläggas att återkalla varor och tjänster (*återkallelse*),

5. *förbjudas att exportera varor (exportförbud)*.

Lagen tillämpas i fråga om varor och tjänster som tillhandahålls i näringsverksamhet och som konsumenterna inte obetydligt omfattning utnyttjar eller kan komma att utnyttja för enskilt bruk.

Exportförbud

6 a §

Om en näringsidkare tillhandahåller en vara, som innebär särskilda risker för allvarliga personskador, kan marknadsdomstolen förbjuda honom att exportera den.

Förbudet får omfatta också andra varor, som liknar den som avses med ett förbud och som innebär samma skaderisker.

17 §

Finner en tillsynsmyndighet att ett åläggande eller ett förbud enligt 5–9 § eller 12 § tredje stycket behövs, skall myndigheten överlämna frågan till konsumentombudsmannen. Delar konsumentombudsmannen tillsynsmyndighetens uppfattning, skall han ansöka hos marknadsdomstolen om sådant åläggande eller förbud.

Beslutar i *ett visst fall* en tillsynsmyndighet att inte framställa en begäran enligt första stycket eller konsumentombudsmannen att inte göra ansökan hos marknadsdomstolen, får ansökan göras av en sammanslutning av konsumenter, arbetstagare eller näringsidkare.

Beslutar i *något annat fall än som avses i 6 a §* en tillsynsmyndighet att inte framställa en begäran enligt första stycket eller konsumentombudsmannen att inte göra ansökan hos marknadsdomstolen, får ansökan göras av en sammanslutning av konsumenter, arbetstagare eller näringsidkare.

22 §

Om de i visst fall, som inte är av större vikt, finns förutsättningar för ett åläggande eller ett förbud enligt 5–9 § eller 12 § tredje stycket, får konsumentombudsmannen efter begäran som sägs i 17 § vid vite

1. ålägga näringsidkaren att lämna säkerhetsinformation eller varningsinformation enligt 12 § tredje stycket (*informationsföreläggande*),

2. förbjuda näringsidkaren att fortsätta tillhandahålla en vara eller en tjänst (*förbudsföreläggande*),

2. förbjuda näringsidkaren att fortsätta tillhandahålla en vara eller en tjänst *eller att exportera en vara* (*förbudsföreläggande*),

3. ålägga näringsidkaren att återkalla en vara eller en tjänst eller att medverka till återkallelse enligt 12 § tredje stycket (*återkallelseföreläggande*).

För att bli gällande skall föreläggandet godkännas omedelbart eller inom viss tidsfrist. Ett godkänt föreläggande gäller som ett åläggande eller ett förbud av marknadsdomstolen enligt 5–9 § eller 12 § tredje stycket. Ett godkännande som inkommer sedan den i föreläggandet utsatta tidsfristen har gått ut är utan verkan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

Härigenom föreskrivs i fråga om livsmedelslagen (1971:511)

dels att 27 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 11 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 a §

Om livsmedel, som förvaras på ett tullupplag eller tullager eller i en frihamn, kan orsaka allvarliga personskador, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer förbjuda att de återutförs.

27 §¹

Tillsynsmyndigheten får ta hand om en vara som saluhålls eller som uppenbart är avsedd att saluhållas i strid med 16–18 §§. Tillsynsmyndigheten får vidare ta hand om en vara som avses med ett föreläggande eller ett förbud enligt 25 §, om föreläggandet eller förbudet inte följs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka åtgärder som skall vidtas med kött som med stöd av första stycket tagits om hand i samband med slakt.

Om en vara i annat fall än som avses i andra stycket tagits om hand får ägaren under tillsynsmyndighetens kontroll göra varan duglig till livsmedel eller använda den för annat ändamål. *I annat fall* skall varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg.

Om en vara i *något* annat fall än som avses i andra stycket *har* tagits om hand, får ägaren under tillsynsmyndighetens kontroll göra varan duglig till livsmedel eller använda den för *något* annat ändamål. *Annars* skall varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg. *Tillsynsmyndigheten skall låta förstöra också sådana varor som omfattas av ett förbud enligt 11 a §, om det inte finns särskilda skäl för något annat.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1991.

¹ Senaste lydelse 1989:461.

Lagrådets yttrande

Prop. 1990/91:91

Bilaga 5

Lagrådet

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1991-01-18

Närvarande: f. d. regeringsrådet Bengt O. Hamdahl, regeringsrådet Bertil Werner, justitierådet Ulf Gad.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 17 januari 1991 har regeringen på hemställan av statsrådet Wallström beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i produktsäkerhetslagen (1988:1604), m. m.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av jur. kand. Stig Hagelstam.

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Engström, Hjelm-Wallén, S. Andersson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Freivalds, Wallström, Lööw, Molin, Sahlin, Åsbrink

Statsråden Wallström och Dahl anmäler frågor om *lagstiftning om hinder för export av farliga varor*.

Regeringen beslutar att genom proposition lämna förslag till riksdagen om hinder för export av farliga varor i enlighet med bilagan till detta protokoll.

De olika avsnitten i propositionen har utarbetats inom regeringskansliet enligt följande:

Avsnitten 1 och 2	Civildepartementet
Avsnitt 3	Miljödepartementet
Avsnitt 4	Civildepartementet
Avsnitt 5	Civildepartementet och miljödepartementet
Avsnitten 6 samt 7.1 och 7.2	Civildepartementet
Avsnitt 7.3	Miljödepartementet
Avsnitt 8	Civildepartementet

Ur protokollet:
Maud Melin

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	2
2 Export av konsumentvaror och livsmedel	3
2.1 Bakgrund	3
2.1.1 Handelns med farliga varor	3
2.1.2 Svensk lagstiftning om produktsäkerhet	3
2.1.3 Internationella rekommendationer m. m.	4
2.1.4 Utländsk lagstiftning	6
2.2 Exportförbud för konsumentvaror	6
2.3 Återutförelse av livsmedel	11
3 Export av kemiska produkter	13
3.1 Bakgrund	13
3.1.1 Allmänna utgångspunkter	13
3.1.2 Föreskrifter om utförelse av kemiska produkter	14
3.1.3 Den internationella utvecklingen	14
3.1.4 Arbetet i de internationella organen	16
3.1.5 Förhandsgodkännande – PIC-processen	17
3.2 Ändringar i lagen om kemiska produkter	18
4 Handelspolitiska synpunkter på ett exportförbud	22
5 Kostnadskonsekvenser	23
6 Upprättade lagförslag	23
7 Specialmotivering	24
7.1 Förslaget till lag om ändring i produktsäkerhetslagen (1988:1604)	24
7.2 Förslaget till lag om ändring i livsmedelslagen (1971:511)	26
7.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1985:426) om kemiska produkter	26
8 Ärendet till riksdagen	27
Propositionens lagförslag	28
<i>Bilaga 1</i> Sammanfattningen i produktåterkallelsekommitténs betänkande (SOU 1986:56) Export av farliga varor	33
<i>Bilaga 2</i> Lagförslagen i produktåterkallelsekommitténs betänkande (SOU 1986:56) Export av farliga varor	37
<i>Bilaga 3</i> De remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet (SOU 1986:56) Export av farliga varor	42
<i>Bilaga 4</i> Lagrådsremissens lagförslag	43
<i>Bilaga 5</i> Lagrådets yttrande	46
Utdrag ur regeringsprotokollet 1991-02-07	47